

İLİYA BAR ŞİNÂYÂ'NIN 'K'TOBO D-TARG'MONO' ADLI SÜRYANCA-ARAPÇA LEKSİKOĞRAFİK ESERİ ve DEĞERİ

Mehmet Sait Toprak*

Öz

X-XI. yüzyıllarda yaşamış olan Süryani yazar ve Nusaybin Metropolit İliyâ bar Şînâyâ'nın (d.975-ö.1046) K'tobo d-Targ'mono (Kitâbu't-Tercümân fî Ta'îmî'l-Luğati's-Süryân) adlı leksikolojik eseri, Süryanca ve Arapça olarak kaleme alınan konulu-kavramsal nitelikte dönemi için alanında tek ve ilk çalışma olması açısından önem arz etmektedir. Özellikle, Grekçe Mantık, Felsefe, Astronomi ve Dilbilim çalışmalarının Süryanca üzerinden Arapçalaştırılarak kazandırılmasında önemli bir rolü olan Süryanî mütercimlerin bu aktarım esnasında ürettikleri kavramlar ve gösterdikleri çabaların bir kısmını bu eser üzerinden incelemek, Türkiye'de bakir bir alan olan Süryanca Sözlükbilimi araştırmaları için ilkeseldir. Arap dilbilimci Sibeveyh'le başlayan Arapça gramerine dair çalışmalar ve ardından üretilen mu'cemler, bu anlamda tek başlarına Arapça sözlükbilimsel terminolojiyi anlamaya kâfi gelmemektedir. Bu yönüyle, tarihsel süreç içerisinde hem Süryanca Sözlükbilimi hem de Arapça Sözlükbilimi geleneklerini, tarihsel gelişim süreçleri içerisinde her ikisini karşılaştırmalı olarak anlama gayreti, sözkonusu alan için daha bilimsel bir zemini hazırlayacak türdendir. Genelde dilbilimsel araştırmalarda Süryani dilbilimcilerin yeterince bilinmiyor olması ve özeldede leksikografik eserler bağlamında yeteri kadar bu alanda çalışmanın yapılmamış olması, İliya'nın K'tobo d-Targ'mono adlı konulu-kavramsal-didaktik leksikografik eserini çalışmaya değer kılmıştır. İliya, eserinin mukaddimesinde sebab-i te'lîf sâdedinde; Mezopotamya bölgesinde yaşayan Arapça ve Süryanca konuşan Süryaniler'e Süryanca öğretmek amacıyla hem gramer hem de sözlükbilimsel çalışmalara vurgu yaparak eserini kaleme aldığını ifade etmektedir. Bu araştırma da, müellifin sözkonusu amacını günümüz sözlükbilimsel çalışmalar çerçevesinde ele almayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: İliya bar Şînâyâ, K'tobo d-Targ'mono, Leksikoloji, Süryanca Sözlükbilimi.

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Makale Geliş Tarihi: 13.11.2019, Accepted / Kabul Tarihi: 21.12.2019

Doi: 10.26791/sarkiat.646166

* Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Süryani Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Assoc. Prof. Dr., Mardin Artuklu University, Faculty of Letters, Department of Syriac Language and Literature, msaittoprak@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5252-5875

Bu makale, Mardin Artuklu Üniversitesi-Bilimsel Araştırma Proje Dairesi Başkanlığı'nca desteklenen MAÜ-BAP-15-YDE-05 numaralı projemiz kapsamında, İtalya-Biblioteca Apostolica Vaticana'da sürdürdüğümüz Süryanca Gramer Yazmaları ile ilgili '*Büyük Süryanca Grameri ve Kaynakları*' adlı proje çalışmalarımızın sonuç-ürünlerindedir. Katkılarından ötürü Mardin Artuklu Üniversitesi'ne teşekkürü bir borç bilirim.

ELIYA BAR SHINAYA’S BILINGUAL SYRIAC-ARABIC LEXICOGRAPHICAL WORK K^oTOBO D^a-TARG^aMONO AND ITS VALUE

Abstract

The lexicological work of K^otobo d^a-Targ^amono (Kitāb al-Tarjumān fī Ta’līm al-Lughat al-Suryān) by Syriac writer and Nusaybin Metropolitan İliyā bar Şînâyâ (d.975-ö.1046), who lived X-XI in centuries is important to be the first and only study in the field for the subject-conceptual period taken. In particular, it is principal for untouched Syriac Lexicology research area in Turkey to examine some of the concepts and efforts produced by Syriac translators who have an important role on the acquisition of Arabic translation Greek logic, philosophy, astronomy and linguistics studies in Syriac Arabic during this transfer. Studies on the Arabic grammar starting with the Arabic linguist Sibeveyh, and the mu’cem produced afterwards, are not sufficient to understand Arabic lexicographic terminology alone. In this respect, the attempt to understand both Syriac lexicography and Arabic lexicography tradition in the historical process comparatively in the historical process is the kind that will prepare a more scientific basis for this field. The fact that Syriac linguists in general are not sufficiently known in linguistic researches and that there is not enough work in this area in the context of lexicographic works in particular makes İliya's conceptual-didactic lexicographic work named K^otobo d^a-Targ^amono worth to study. İliya, in the sacred cause of the work of the sâded-cause states that he wrote his work by emphasizing both grammar and lexicological studies in order to teach Syriac to Syrians who speak Arabic and Syriac in Mesopotamia. This research aims to address the author 's aim in the context of contemporary lexicographical studies.

Keywords: Eliya Bar Shinaya, K^otobo d^a-Targ^amono, Lexicography, Syriac Lexicology.

GİRİŞ

Bu makale 6 yıldan bu yana üzerinde çalışma yaptığımız ve dünya kütüphanelerinde özellikle İtalya-Biblioteca Apostolica Vaticana’da bulunan yazmalarını bizzat yerinde görerek temin ettiğimiz ve farklı zamanlarda yapılmış olan basılı edisyonlarını da bir araya getirerek yeniden nüshaları karşılaştırmak sûretiyle edisyon-kritiğini ve Türkçe’ye tercümesini yaptığımız İliya bar Şînâyâ (d. 975- ö. 1046)’nın *K^otobo d^a-Targ^amono* adlı leksikonu ve değeri özelinde olacaktır. Bu alanda Süryanca “*Sözlükbilimi Terminolojisi*” ile ilgili müstakil çalışmalar ve kitap düzeyinde eserlerin azlığı dikkati çeker. Özellikle Grekçe dilbilim, mantık ve felsefe çalışmalarının Arapça’ya tercümesinde köprü görevi gören ve Arapça gramer ve sözlükbilimsel terminolojinin üretilmesine katkısı olan Süryani dilbilimcilerin yeterince bilinmiyor olması oldukça dikkat çekicidir. Sözelimi İliya’nın sözkonusu eseri, kendi döneminde çokdilliliğin (multilingual) hâkim olduğu Mezopotamya’da yaşayan ve özellikle Arapça ve Süryanca konuşan Süryaniler için kavramların karşılıklarının ortaya konmuş olması leksikonu oldukça değerli kılmaktadır. *K^otobo d^a-Targ^amono*’nun yazıldığı dönem, Moğol ve Timur güçleri tarafından Mezopotamya’nın henüz kontrol altına alınmadığı zamana denk gelir. İliya, İslam’ın bölgedeki hızlı yayılışıyla monastik yaşamın büyük bir darbe aldığını ve manastırların giderek çöküşe geçtiğini fark etmesi ve buna bağlı olarak Süryani toplumunun da kültürel erezyona maruz kalmaması adına böyle bir çaba içerisine girdiği anlaşılmaktadır. Hatta İliya bu çöküş dönemini ağıtlar yakarak anar ve bu durum zaten onun eserlerinin genel

temasından ve tepkisel yaklaşımından anlaşılmaktadır¹. Süryaniler için büyük bir önemi hâiz olduğundan bu eserin sözlükbilimsel değeri üzerine tartışmanın alana önemli katkılar sunacağı kanaatindeyiz.

Ş.1. Süryani Sözlükbilimcisi İliya bar Şînâyâ (d. 975-ö.1046) Kimdir?

Nusaybin Metropolitisi olan İliya bar Şînâyâ, İliya d-Şoba yahut bar Şînaya olarak bilinmektedir². Kuzey Irak'ta bulunan Şenna'da doğan İliya, Musul yakınlarında bulunan Mor Mihayel manastırında eğitim gördü³. O, eserlerinin pek çoğunu Arapça olarak kaleme almıştır. İliya'nın hayatına dair bilgiyi onun kronolojisinin ilk kısmının sonuna meçhul bir müellif tarafından düşülen bazı satırlardan öğreniyoruz. İliya Grek takvimine göre 11 Şubat 1386, milâdî takvime göre ise 975 yılında Şenna'da doğmuştur⁴. Şenna patriği Nataneil resâmeti ile ismi Yuvannis bin İsa V (1000-1011) şeklinde verilerek başpiskopos olarak ilan edilmişti⁵. Yine 1002 Beth Nuhadra için başpiskopos resameti ilan edilmiş ve ardından 1008'de Nisibis metropolitisi olmuştur. İliya I'in (1028-1049) metropolitliği zamanında, *Kitâbu'l-Mecâlis*, *Kitâbu Def'i'l-Hemm* ve *et-Terâcim* adlı eserlerin sahibi Nisibis Metropolitisi el-Eb Mar İliya bar Şînâyâ hicrî Muharrem ayı 438 (18 Temmuz 1046)'de öldü. İliya'nın Süryanca ve Arapça olarak kaleme aldığı pek çok eseri vardır. Bunun yanında onun cemaat içindeki tartışmaları⁶ dile getiren kimi risaleleri de mevcuttur⁷. O, Süryanca gramer, tarihyazımı, leksikografi, teoloji, şiir gibi alanlarda eserler kaleme almıştır. Assemani'nin kaydettiği şekliyle⁸ -tekrarlarla birlikte- eserleri şöyle sıralanabilir:

I. K̄tobo d̄-Tarḡmono: Kitâbu't-tercümân fî ta'limi'l-lugati's-Suryân⁹.

II. Turoş Mamlo Suryoyo: İliya'nın bu eserinin çeşitli yazma nüshaları Roma, Floransa, Londra, Cambridge ve Berlin kütüphanelerinde bulunmaktadır¹⁰. Vatikan'da elde ettiğimiz ve üzerinde çalışmayı sürdürdüğümüz bir nüsha da şahsî kütüphanemizde bulunmaktadır.

III. Kitâbu'l-Mecâlis: el-Meclisü's-sâdis fî'n-naḥw ve'l-lugati ve'l-ḥaṭṭi ve'l-keḷâm fî faḍileti'l-ṣfâf ilâ aḥihi Şeyh Ebî Sa'îd Maṣṣûr b. 'Îsâ.

¹ Florence Jullien, "Forms of the Religious Life and the Syriac Monasticism", *The Syriac World*, ed. Daniel H. King (London: Routledge, 2019), 100.

² Herman G. B. Teule, "Eliya of Nisibis", *Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage*, ed. Sebastian P. Brock vd. (Piscataway, NJ, Usa: Gorgias Press, 2011), 143.

³ Bk. Teule, "Eliya", *Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage*, 143.

⁴ Adalbert Merx & Andreas G. Hoffmann, *Grammatica Syriaca* (Halis: Impensis Librariae Orphanatrophei, 1867), 61; William Wright & Norman McLean, *A Short History of Syriac Literature* (Piscataway, NJ: Gorgias Press, 2001), 235-236; Gabriel Kardahi, *Liber Thesauri de Arte Poetica Syrorum* (Roma: 1875), 83-84.

⁵ Bkz. el-Eb Elbir Abuna, *el-Edebu'l-Lugati'l-Âramiyye* (ܐܕܒܘܬܐ ܕܠܘܓܬܐ ܕܠܐܪܡܝܝܬܐ) (Beyrut: Daru'l-Maşriq, 1996), 382.

⁶ Bk. Joseph Simon Assemani, *Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana 3, De scriptoribus Syris Nestorianis* (Roma: 1725), 3/164.

⁷ Yazma nüsha için bk. Vat. Sir. 129. DVL, Digital Vatican Library. "Digital Collections". Erişim: 12 Kasım 2018. https://digi.vatlib.it/iiif/MSS_Vat.sir.129/manifest.json

⁸ Bk. J. S. Assemani, *Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana*, 3/266 vd.

⁹ Bk. Richard J.H. Gottheil, *A Treatise on Syriac Grammar by Mâr(i) Eliâ of Sôbhâ* (Berlin: 1887), 13; M. Nesim Doru, "Süryani Düşüncesinde Nusaybinli İliya'nın Önemi ve "Kitabu'l-Mecâlis" Adlı Eserinde Tanrı Görüşünün İslam Felsefesi ve Kelâmı Açısından Değerlendirilmesi", *Milel ve Nihal*, 8 (2), (Mayıs-Ağustos 2012), 53-82.

¹⁰ Gottheil, *A Treatise on Syriac Grammar by Mâr(i) Eliâ of Sôbhâ*, 17.

IV. *Fî't-Teslîs ve't-tevhîd.*

VI. *Kitâbu'l-Ma'ûne 'alâ def'i'l-hemm.*

VI. *Kitâbu'l-Burhân fî taşhîhi'l-îmânî'l-müştemil 'alâ arba'ate eczâ'in ve 'aşrete fuşûlin.*

VII. *Risâletün ilâ'l-Üstâd Ebû'l-'Alâ Şâ'id b. Sehl el-kâtib yuzkeru fihâ el-Mecâlis.*

VIII. *Kitâbu'l-Mecâlis: 1. el-Meclisu'l-evvel fî't-Tevhîd ve't-Teslîs, 2. el-Meclisu's-sânî fî'l-İttihâd, 3. el-Meclisu's-sâlis fî ikâmeti'd-delîl 'alâ tevhîdi'n-Naşârâ mine'l-Qur'ân, 4. el-Meclisü'r-râbi' fî tesbîti mezhebi'n-Naşârâ min mücibi'l-'aql..., 5. el-Meclisü'l-hâmis fî berâ'eti'n-Naşârâ min kulli mezhebin yuhâlifu'l-Hakk, 6. el-Meclisü's-sâdis fî'n-nahw ve'l-lugati ve'l-haţti ve'l-keîâm, 7. el-Mecâlisü's-sâbi' fî i'tikâdi'n-Naşârâ fî ahkâmî'n-nücûm ve fî'l-Muslimîn ve fî'n-nefs.*

IX. *Kitâbu't-Tefsîr.*

X. *Makt'bonûto d-Zabnë. ܡܚܘܒܢܘܬܘܬܐ ܕܙܒܢܐ: La Chronographie d'Elie bar Šinaya, Metropolitan de Nisibe¹¹; Eliae Metropolitae Nisibeni Opus Chronologicum¹².*

XI. *Egarġo da-İliya Metropolitō da'Nşibîn da'lwoġ episoqope d-huparyaqne rabto wa'bnay Bagdad b'şarbo d-Yeşu'ya(h)b qatuliqo¹³. 'Abd Yeşû', Katalog'unda İliya'nın Tarih, Süryanca gramere dair Nahiv alanındaki eserinden, Kilise Kanunlarını ihtiva eden dört kitabından, Süryanca ve Arapça olarak tertib edilen risâlelerinden söz eder.*

Ş. 2. İliya'nın Arap Dilbilimcileriyle Olan Dilbilimsel Tartışmalarının Mihverindeki Ana Tema Ne İdi?

İliya'nın linguistik ideolojisi en bâriz bir şekilde diyalojik bir apoloji tarzında olan *Mecâlis* adlı eserinin Altıncı Meclis'inde Müslüman vezir Ebu'l-Kâsım el-Mağribî ile 27 Temmuz 1027 yılında Nusaybin'de gerçekleşen diyalogunda görürüz¹⁴:

فقال لي: " ألكم من العلوم مثل ما للمسلمين؟"

قلت: " نعم, وزيادة وافرة!

قال: "ما الدليلُ على ذلك؟"

قلت: الدليل على ذلك أنّ عند المسلمين علوما كثيرة مفيدة منقولة من عند السريانيين, وليس عند السريانيين علم منقول من عند العرب. لأنّ ليس لهم علم اذا نُقل الى لغة أخرى ينتفع به."

قال: أفلكم علم النحو واللغة وحسن الخط والكلام مثل ما للمسلمين؟"

قلت: "نعم."

Vezir bana dedi: "Sizin de müslümanlarınkine benzer bilimlerin var mı?"

Ben: "Evet var, ziyâdesiyle pekala!" dedim.

¹¹ L. J. Delaporte, *La Chronographie d'Elie bar Šinaya, Metropolitan de Nisibe*, 1910.

¹² E. Brooks & J.B. Chabot, *Eliae Metropolitae Nisibeni Opus Chronologicum*, 1909-10.

¹³ Assemani, *Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana*, 3/272-275.

¹⁴ Bk. Samir Halil Samir, "Eliya en-Nusaybîni ve'l-Vezir Ebu'l-Kâsım Magribî", *el-Meşrik* 76/2 (2002): 443-458. Ayrıca bk. David Bertina, "Science, Syntax, and Superiority in Eleventh-Century Christian-Muslim Discussion: Elias of Nisibis on the Arabic and Syriac Languages", *Islam and Christian-Muslim Relations* 22/2 (2011), 197-207; Mehmet Alıcı, "Süryânî Nusaybinli İliya ve Mervânî Veziri Ebu'l Kâsım el Mağribî'nin Tartışma Meclisleri", *İslam Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlakı: Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı Bildirileri*, ed. Mahsum AYTEPE-TECELLİ KARASU (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2019), 2/ 173-182.

Dedi: "Peki, öyleyse bunun kanıtı nedir?"

Ben de: "Bunun delili şudur ki; müslümanların katında Süryaniler'den nakledilmiş çok fazla yararlı bilimler vardır, ancak Süryaniler katında Araplar'dan aktarılmış bir bilim yoktur. Çünkü, onların bir başka dile aktarılıp da kendisinden yararlanılacak bir bilim(ler)i yoktur" dedim.

Bunun üzerine o da dedi ki: "Sizin müslümanlarınıkine benzer Nahiv, Dil, Hüsn-i Hatt, Belağat gibi bilim dallarınız var mı?"

Ben de: "Evet, elbette!" dedim."

Yukarıdaki diyalog üzerinden şunu söylemek olasıdır: İslam'ın Levant'ta hakimiyet kurmaya başladığı 7. yüzyılda karşılaştıkları en güçlü dinsel hareketlilik Süryani mezheplerin başını çektiği Nesturi, Yakubi ve Melkitler idi. Doğrusunu söylemek gerekirse, Hz. Muhammed'in doğumundan önce Arabistan'da Hıristiyanlaşan Arap kabilelerinin pagan Arapları pek çok açıdan zor -özellikle ticaret yolları ile ilgili olarak- durumda bıraktığı bilinen bir vakiadır. Bu durumun İslam'ın bölgeye egemenlik kurmaya başladığı 7.-8. yüzyıllarda da farklı boyutlarda devam ettiğini söylemek tarihsel gerçekliklerle uyumluluk arz eder. Hem Süryanca hem Arapça konuşan Hıristiyanlar'ın Mekke ve Medine'de varlığı, bu geleneklerin öncelikle teolojik tartışmalarla karşı karşıya gelmeleri kaçınılmazdı. Süryani Hıristiyanlar'ın Hıristiyanlık Doktrini çerçevesinde Müslümanlarla bu teolojik tartışmalarda etkin bir rol oynadıkları söylenebilir. Bu çerçevede tartışmaların sistematik teoloji üzerinden ilerlediğini söylemek olanaklı olsa da, Süryaniler'in konuyu heretiklik üzerinden İslam'ın kökenleri meselesine kadar taşıdıkları Rahip Sergius Bahira Efsanesi'yle ortaya atılan iddialarında görebiliriz. Bu bağlamda detaylarına girmeden söyleyecek olursak, sözgelimi Dionysios Bar Salibî gibileri 12. yüzyıllarda konuyu Kur'an metinlerinin kaynaklarını tartışacak düzeye kadar ileri götürebilmişlerdi. Farklı bir çalışmada ele aldığımız onun 'Oro²ûtho luqbal Tayoye' (Müslümanlara Karşı Reddiyeler) adlı eserinin son bölümleri de az önce sözkonusu ettiğimiz Kur'an'ın metin kritiği ile ilgili tartışmalara tahsis edilmiştir. Konunun Arapça ve Süryanca özelinde tartışmalara neden olması ise bu bağlamda hangisinin 'evleviyet' 'ilklik / öncelik / öncülük' ve 'efdaliyat' 'üstünlük' açısından önde olduğu üzerinedir. Geç Antik çağlarda İbranca, Aramca-Süryanca ve Arapça dillerini konuşanların Tevrat, İsa ve Kur'an'dan dolayı her birinin kendi dillerini Tanrı'nın kutsal dili olarak gördükleri bilinen bir gerçekliktir. Yahudilerin bu hususta aşırıya gittikleri 'Laşon ha-Qadoş' tanımlamalarıyla elbette karşıt savların da üretilmesine neden olmuştur. Nitekim aynı durum, kendisiyle kutsal metinlerin yazıldığı Aramca ve Arapça için de sözkonusu edilmiştir. İslam'ın teşekkül döneminde Mihne döneminde Kur'an'ın mahluk olup olmadığı meselesi de, bu çerçevede Tanrı tarafından Arapça vahiy olarak indiğine inanılan Kur'an harflerinin kutsallığı üzerine kurgulanmıştı. Dahası diyaloga dönecek olursak, aslında İliya'nın bu oturumda gündeme getirdiği en temel tartışma onun "*Bunun delili şudur ki; müslümanların katında Süryaniler'den nakledilmiş çok fazla yararlı bilimler vardır, ancak Süryaniler katında Araplar'dan aktarılmış bir bilim yoktur. Çünkü, onların bir başka dile aktarılıp da kendisinden yararlanılacak bir bilim(ler)i yoktur*" cümlesinde saklıdır. Gerçekten bu anlamda, Beytü'l-Hikme'nin kurulmasıyla Süryani mütercimlerin özellikle Grekçe'den Arapça'ya aktararak İslam literatürüne yaptıkları katkı ile sonrasında bu çeviri kitaplar üzerinden gerçekleşecek Aydınlanma'nın ilk ışık taşıyıcıları olmuşlardı. Anlaşılan o ki, İliya bu konuyu dilbilimsel çalışmaları üzerinden Süryanca'nın Arapça'dan daha güçlü bir anlatıma ve sözvarlığı açısından daha zengin ve anlaşılır bir yapıya sahip olduğunu kanıtlamaya çalışmaktadır.

Ş. 3. İliya bar Şînâyâ'nın K^otobo d^a-Targ^omono Adlı Eserinin Baskıları ve Yazma Nüshaları

Ş. 3.1. K^otobo d^a-Targ^omono'nun Basmaları

K^otobo d^a-Targ^omono 'nun üç farklı edisyonu yapılmıştır: Bunların ilki, 1636 yılında Roma'da Tommaso Obicini tarafından İliya'ya nisbet edilmeksizin ve giriş kısmı verilmeden yazarı gizlenircesine '*Thesaurus Arabico-Syro-Latinus*' adıyla Roma'da basılanıdır¹⁵. Son derece özensiz yapılan bu Süryanca-Arapça-Latince üç dilli baskının da edisyon-kritiği ve tercümesini diğer yazmalarıyla mukayese ederek oluşturduğumuz bu tenkidli basımda gözden geçirilerek gerekli atıflar yapılmak sûretiyle tedkiki yapılmıştır.

İkincisi, Paul de Lagarde'nin 1879 yılında '*Praetermissorum Libri Duo*' adıyla kapakta, iç kapakta ise Arapça olarak '*Kitâbu't-Tercumân fî Ta'lîmi Luğati's-Suryân*' 'كتاب الترجمان في تعليم لغة السريان' adıyla Göttingen'de yaptığı baskısıdır. Süryanca-Arapça leksikonun bu baskısı, Arapça kısmı Arap alfabesiyle yazılmışken, Süryanca kısımlarının Hebro-Suryoik yani İbranca harflerle Süryanca olarak kendine has bir şekilde ve bir çok yanlış barındırarak basılmış olmasıdır¹⁶. De Lagarde'nin sözkonusu baskısındaki hatalarına, edisyon-kritik ve tercümesini yaptığımız bu eserde ayrıntılarıyla değinilmiştir.

Üçüncüsü ise, Bünyamin Haddâd'ın 2007 yılında Duhok'ta 'Targ^omono' adıyla yayınladığı Süryanca-Arapça olanıdır¹⁷.

Ş. 3.2. K^otobo d^a-Targ^omono'nun Yazma Nüshaları

1. Vat. Sir. 194 nu: 6: Vat. Sir. 194 arşiv numaralı yazma en eski yazması olması hasebiyle bizim için biricik özelliğe sahiptir¹⁸. Bu yazmada, Yunan yılına göre 1558 ve miladî takvime göre ise 1246/47 ile istinsah kaydı gösterilmiştir. Bu nüshada eserin adı "ܡܘܬܘܒܘܢ ܕܡܝܛܪܝܘܢ ܕܝܠܝܘܢ" 'K^otobo d^a-M^otarg^omono' şeklinde istinsah kaydında yer almaktadır.

İstinsah Kaydı:

Vr. 120b

ܡܘܬܘܒܘܢ ܕܡܝܛܪܝܘܢ ܕܝܠܝܘܢ ܡܝܛܪܝܘܢ ܕܝܠܝܘܢ ܡܘܬܘܒܘܢ ܕܡܝܛܪܝܘܢ ܕܝܠܝܘܢ ܡܘܬܘܒܘܢ ܕܡܝܛܪܝܘܢ ܕܝܠܝܘܢ ܡܘܬܘܒܘܢ ܕܡܝܛܪܝܘܢ ܕܝܠܝܘܢ ܡܘܬܘܒܘܢ ܕܡܝܛܪܝܘܢ ܕܝܠܝܘܢ ܡܘܬܘܒܘܢ ܕܡܝܛܪܝܘܢ ܕܝܠܝܘܢ

Çevriyazı: "Ş^alem b^a-udron Moran l^a-mekt^ob k^otobo^o d^a-M^otarg^omono^o awkît d^a-pûşoq ş^amohe^o da^o 'bîd l-İliyo Mitripûlîto^o da^o N^oşîbîn l^owot noşo^o r^oham yûlfono^o d^a-b^aeyh(y) meneh wa-l^a-Moran şûbho^o 'amîno^o l^a-olam^oolmîn 'amîn".

Bu kayıttaki "da^o 'bîd l-İliyo Mitripûlîto^o da^o N^oşîbîn" 'Nusaybin Metropolit İliyo tarafından yazılan...' ibaresinden eserin İliya'ya ait olduğu apaçık olarak gözükmektedir¹⁹.

Vat. Sir. 194 /Vr. 3b

¹⁵ Bk. EK. 2. 2.

¹⁶ Bk. EK. 2. 1.

¹⁷ Bk. EK. 2. 3.

¹⁸ Bk. EK. 1. 4.

¹⁹ E. Assemani & J. S. Assemani, *Bibliothecae Apostolicae Vaticanae Codicum Manuscriptorum Catalogus* (Roma: 1759), 1.3/412.

imla edilmiştir²³. Bu nüshanın ferağ kaydında “Ş̅lem b̅cud̅ron Moran k̅tobo̅ hono̅ d̅-
Targ̅ûm: Allah’ın inâyetiyle Targum adlı bu kitap tamamlandı” (ܟܬܒܘܢܝܢܐ ܕܩܘܪܕܢܐ ܕܡܘܪܐܢ ܕܟܬܘܒܐ ܕܗܘܢܐ ܕܬܪܓܘܡܐ)
ܡܠܟܐ ܕܗܝܐ ܟܘܡܐ) ibaresi yer almaktadır. Ayrıca kitabın adı Gerşunî olarak ‘Kitâbu’t-
Tercümân fi ta’lîmi lugati’s-Suryân’ (ܟܬܘܒܐ ܕܬܪܓܘܡܐ ܕܩܘܪܕܢܐ ܕܗܘܢܐ ܕܬܪܓܘܡܐ)
şeklinde de bahis konusu edilmiştir.

9. Berlin Syr. 269 (Schau 101): Bu yazması, 53r-132v varakları arasında yer alır²⁴.

10. Berlin Syr. 98 (Schau 122): Eserin bu yazması, 105v-206r varakları arasında bulunur. Bu eserin mukaddime kısmı ile bazı bölümleri eksiktir²⁵.

10. Ox.190: Bu nüshada eserin adı K̅tobo d̅-Turgomo şeklinde geçer.

11. Ox. 191: Eserin bu yazması 1941 Grek tarihiyle 1630 miladi yıla tekabül eder.

12. Ox. 192: Yazmada yazarın ismi geçmediği gibi, tarih de yoktur. Bu yazmada kısmen Türkçe ve Latince bazı açıklamalar da yer alır²⁶.

13. Ox.193: Bu nüsha Uri’nin katalogunda Bod. Or. 37 ve Bodl. 3069 şeklinde kaydedilmiştir²⁷.

14. Ox.194: Bu nüsha da, Bod. Or. 669 demirbaş numarasıyla Payne Smith katalogunda gösterilmiştir²⁸. Eserin istinsah tarihi Grek takvimine göre 1629 olarak tarihlendirilmiştir.

15. Bibliotheque Orientale 1520: Bu yazma Beyrut’taki Université Saint Joseph kütüphanesinde yer almaktadır. Yaklaşık 16.-17. yüzyıllara tarihlendirilir.

16. Siriaco 9 dell’India Office: Bu nüshanın istinsahı Yunan takvimine göre 2010 yılına ve miladî takvime göre ise 1698-99 yıllarına tekabül etmektedir²⁹.

17. Palatinus Mediceus Orientalis 370: Bu yazmada İliya’nın ismi açık olarak yer almakta olup, yazma üzerinde bazı Latince ve İtalyanca açıklamalar da yer almaktadır³⁰.

18. Mingana Syr. 204: Eserin bu yazma nüshasında adı ‘ ܟܬܘܒܐ ܕܬܪܓܘܡܐ ܕܩܘܪܕܢܐ ܕܗܘܢܐ ܕܬܪܓܘܡܐ ’
(Kitâbu’t-Tercümân fi ta’lîmi lugati’s-Süryân) şeklinde yer alır³¹.

²³ Bk. Carl E. Sachau, *Verzeichniss Der Syrischen Handschriften* (Berlin: A. Asher & Co., 1899), 2/713.

²⁴ Bk. Carl E. Sachau, *Verzeichniss Der Syrischen Handschriften*, 2/800.

²⁵ Carl E. Sachau, *Verzeichniss Der Syrischen Handschriften*, 1/353.

²⁶ Joannes Uri vd., *Bibliothecae Bodleianae Codicum Manuscriptorum Orientalium Catalogus* (Oxonii: 1787-1835).

²⁷ Joannes Uri vd., *Bibliothecae Bodleianae Codicum Manuscriptorum Orientalium Catalogus* (Oxonii: 1787-1835).

²⁸ R. Payne Smith, *Catalogi Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Bodleianae Pars Sexta, Codices Syriacos, Carshunicos, Mendaeos, Complectens* (Oxford:1864), sağ sütun 634.

²⁹ Giuseppe Furlani, “Il Manoscritto Siriaco 9 dell’India Office”, *Rivista degli Studi Orientali* 10 (1924), 315-320; McCollum, “Prolegomena to a New Edition of Eliya of Nisibis’s Kitâb al-turjumân fi ta’lîm lugat al-suryân”, 306; G. Hoffmann, *Opuscula Nestoriana* (Kiel: 1880) III-IV.

³⁰ S.E. Assemani & A. F. Gorius, *Bibliothecae Mediceae Laurentianae et Palatinae Codicum Mms. Orientalium Catalogus* (Florence: 1742), 423.

³¹ Alphonse Mingana, *Catalogue of the Mingana Collection of Manuscripts: Now in the Possession of the Trustees of the Woodbrooke Settlement, Selly Oak, Birmingham* (Cambridge: W. Heffer and Sons, 1933), 1/435-436.

19. Add.23597 yahut BL 998: Bu yazma, XVIII. yüzyıla ait gözükmetedir. Gerşunî Arapça olarak mukaddimesi mevcuttur³².

20. Arundel Or. 50: Böl. 7: 29v-37v.³³

21. KMC-123 (L) /SOAA 123 (L): Halep'te Mar Cercis Kilisesi kütüphanesinde bulunan bu yazma en eski nüsha olmamakla beraber (1835 Grek yılı=M.S. 1523/4) başından sonuna tam ve kâmil bir nüshadır. Bu nüsha, rahip Daniel Pigen tarafından istinsah edilmiştir. Ana başlık ve ara başlıklar kırmızı mürekkeble yazılmıştır. Oldukça net bir şekilde quşoyo ve rukoko notları Gerşuni Arapça harfler üzerine konmuştur. Çalışmamızda verdiğimiz varak numaraları bu nüshayı esas almıştır. Eser 160 varaktan müteşekkildir³⁴.

22. SOAH 56: Humus'ta Süryani Ortodoks Kilisesi'nde bulundan bu yazma, Doğu Süryanca hattıyla yazılmış bu nüsha 1546/7 miladi yılına tarihlendirilmektedir. Yazma 4r-132v varakları arasında yer alır. İlk kısımlardan giriş ve birinci öğreti kısmı eksiktir³⁵.

23. KK-M 489: Mardin Kırklar Kilisesi'ndeki bulunan bu nüsha, 1563/4 miladi yılında istinsah edilmiştir. Eser, açıkça İliya'ya nisbet edilmemiştir. Eserin adı 'K^otobo d^o-Turgomo' şeklinde geçer. Eser tam değildir. Başından ve bazı bölümleri eksiktir.

24. KK-M 490: Eserin Mardin Kırklar Kilisesi'nde bulunan bu diğer yazma nüshası, Qoluq köyünde mşamşono olan Brohim tarafından 1586/7 yılında istinsah edilmiştir. Eserin adı 'ܩܠܘܩ ܝܠܝܐ ܕܩܘܪܘܡܐ' 'Kitâbu't-Tercûm' şeklinde kayıtlı olup, müellifinin ismi yer almamaktadır.

25. KK-M 492/12: Elimizde bulunan ve bir nüshasını Kırklar Kilisesi papazı Gabriyel Akyüz'den temin ettiğimiz bu yazma, 8 Kasım 1906 tarihinde istinsah edilmiştir. Yazmada hepsi olmasa da çok az kelimenin Gerşunî Türkçe ile karşılıkları yazılmış olsa da bazılarında verilen karşılıklar tam anlamıyla Süryanca'daki kelimeyi karşılayamamaktadır. Bu nüsha, Diyarbakır patrik vekili Mardin'li İlyas b. el-Hurî İbrahim Şâkir tarafından istinsah edilmiştir. Söz konusu bu nüsha diğerlerinden istinsah edilmiş gibi gözükmetedir³⁶.

26. MBM 125: Mor Behnam Manastarı kütüphanesinde bulunan bu nüsha XIX. yüzyılın sonlarında istinsah edilmiştir.

³² William Wright, *Catalogue of Syriac Manuscripts in the British Museum* (Berlin: Longmans & Co., 1872), 3/1173-1174.

³³ McCollum, "Prolegomena to a New Edition of Eliya of Nisibis's Kitâb al-turjumân fi ta'lim luğat al-suryân", 307.

³⁴ Bk. EK. 1.1.

³⁵ McCollum, "Prolegomena to a New Edition of Eliya of Nisibis's Kitâb al-turjumân fi ta'lim luğat al-suryân", 310.

³⁶ Bk. EK. 1. 2.

Ş. 4. K̄tobo d̄-Tarḡmono: Giriş, Eserin Yazılış Sebebi ve İçindekiler Kısmı

Ş. 4.1. Mukaddime, Sebeb-i Te'lif ve Muhteva: Suryo-Arabik Metin

خذت كل هذه الحروف في الحلقم لجمتها كالمعتاد

Kitābu't-Tercumân fî Ta'îlîmi Lugati's-Suryân

Suryo-Arabik Gerşunî Metin	Vr.Str.
صهر ¹ كلس ² كلكول ³ اذ ⁴ ك ⁵ ح ⁶ ك ⁷ كلكول ¹ / كلس ² كلكول ³ كلكول ⁴	1-2 [2a]
بسم ¹ الحي ² الأزلي ³ رب ⁴ أعن ⁵ علي ⁶ إتمامه ⁷ / الحمد ¹ لله ² المقدس ³ اسمه ⁴ بجميع ⁵	3-4
كلهم ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶ / كلكول ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶	5-6
الألسن ¹ واللغات ² المتعالي ³ شأنه ⁴ عن ⁵ / التحديد ¹ والنعوت ² والصفات ³ الذي ⁴ حارت ⁵ في ⁶	7-8
كلهم ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶ / كلكول ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶	9-10
تصور ¹ ذاته ² العقول ³ والأفهام ⁴ وعجزت ⁵ عن ⁶ / ادراك ¹ آينته ² وكنه ³ الخواطر ⁴ والأوهام ⁵	11-12
وهو ¹ الذي ² أرسل ³ كلمته ⁴ الأزلية ⁵ المستوجبة ⁶ / السجود ¹ والتسبيح ² واحطها ³ برحمته ⁴	13-14
كلهم ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶ / كلكول ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶	15-16
في ¹ أحشا ² العذرى ³ مريم ⁴ الخلاص ⁵ البشر ⁶ / وصار ¹ منها ² السيد ³ المسيح ⁴ نحمده ⁵	17-18
سبح ¹ سبحة ² سبحة ³ سبحة ⁴ سبحة ⁵ سبحة ⁶ / كلكول ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶	19-20
حمداً ¹ سرمدياً ² على ³ نعمايه ⁴ التي ⁵ / لا انتهاء ¹ لمددها ² ونشكره ³ شكراً ⁴ ابدياً ⁵	
كلهم ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶ / كلكول ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶	
على ¹ الأايه ² التي ³ لا ⁴ انقضى ⁵ لها ⁶ ولا ⁷ يحصي ⁸ / العدها ¹ اما ² بعد ³ فإنك ⁴ التمتست ⁵	
كلهم ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶ / كلكول ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶	
أيها ¹ الولد ² العزيز ³ ان ⁴ اجمع ⁵ لك ⁶ كتاباً ⁷ / متضمناً ¹ لمعرفة ² اللغة ³ السريانيه ⁴	
كلهم ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶ / كلكول ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶	
بالقول ¹ الوجيز ² فاسعفت ³ بتأليف ⁴ / هذا ¹ الكتاب ² واورت ³ فيه ⁴ ألفاظاً ⁵	
كلهم ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶ / كلكول ¹ كلكول ² كلكول ³ كلكول ⁴ كلكول ⁵ كلكول ⁶	
يستعان ¹ بها ² على ³ المخاطبه ⁴ / والخطاب ¹ وتعرف ² كل ³ الإنسان ⁴ ونعوته ⁵	

21	<p>1 هي فركاوم 2 كركومك كرك مخلص كرك كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم</p>
	<p>1 وصفاته 2 وأسماء ما يتعلق به من أعدية وغيرها من الآلات وكسواته 3 من 4 غير 5 تكبير 6 وتوسعة</p>
1-[2b]	<p>[2b] 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم / 1 والتزام 2 التصريف 3 أو 4 فصل 5 بسطا 6 يتبعه /</p>
2-3	<p>1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم / 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم</p>
4-5	<p>1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم / 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم</p>
6-7	<p>1 من 2 أقسام 3 الكلام 4 الثالثة 5 إلا 6 أن 7 يكون / 1 له 2 تعلق 3 ما 4 يكتب 5 الاطباء 6 كاسماء 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم / 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم</p>
8-9	<p>1 الأعضاء 2 وبعض 3 الأودية 4 والأدواء 5 وابتدأت / 1 أولا 2 بذكر 3 الأسماء 4 المضطر 5 إليها 6 على 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم / 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم 8 كركبوم</p>
10-11	<p>1 أكثر 2 الأمر. 3 ثم 4 بعد 5 الفراغ 6 منها 7 ذكرت / 1 جملا 2 قليلة 3 من 4 أفعال 5 الأمر 6 إذ 7 كان 8 هذا 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم 8 كركبوم / 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم 8 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم</p>
12-13	<p>1 النوع 2 من 3 الأفعال 4 استعمل 5 كثيرا / 1 في 2 الأحوال 3 واني 4 أرجوا 5 مع 6 هذا 7 الفطن 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم / 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم</p>
14-15	<p>1 الذهن 2 يعيدها 3 إلى 4 مصادرها 5 ويستخرج / 1 باقي 2 الأنواع 3 المقترنه 4 بماضي 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم / 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم 6 كركبوم</p>
16-17	<p>1 الأزمه 2 ومستقبلها 3 وحاضرها 4 ثم / 1 أوردت 2 بعد 3 ذلك 4 من 5 الحروف 6 وما 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم / 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم 5 كركبوم</p>
18-19	<p>1 يشابهها 2 من 3 روابط 4 الكلام 5 ما / 1 يبينه 2 المتعلم 3 من 4 مقولاته 5 في 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم / 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم 5 كركبوم</p>
20-21	<p>1 في 2 هذه 3 الأقسام 4 ثم 5 اني 6 ختمت / 1 الكتاب 2 بكلمات 3 شددت 4 عن 5 اماكنها 6 مواضعها 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم / 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 6 كركبوم 7 كركبوم 4 كركبوم</p>
1-2	<p>1 وهي 2 مذكورة 3 في 4 الكتب 5 متفنتة / 1 مختلفة 2 في 3 أنواعها 4 وسميته 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم / 1 كركبوم 2 كركبوم 3 كركبوم 4 كركبوم 5 كركبوم 5 كركبوم</p>

	1 كتاب الترجمان ² في تعليم ⁴ لغة ⁵ / السريان ² ومن ³ الله ⁴ نستعين ⁵ المعونة
3-4	1 حلر ¹ بتخ ³ كه ⁴ مه ⁴ كه ⁵ على ⁵ كه ⁶ . هتخت ¹ لله ² ج ² لله ³ لله ⁴ لله ⁵ لله ⁶ لله ⁷ لله ⁸ لله ⁹ لله ¹⁰ لله ¹¹ لله ¹² لله ¹³ لله ¹⁴ لله ¹⁵ لله ¹⁶ لله ¹⁷ لله ¹⁸ لله ¹⁹ لله ²⁰ لله ²¹ لله ²² لله ²³ لله ²⁴ لله ²⁵ لله ²⁶ لله ²⁷ لله ²⁸ لله ²⁹ لله ³⁰ لله ³¹ لله ³² لله ³³ لله ³⁴ لله ³⁵ لله ³⁶ لله ³⁷ لله ³⁸ لله ³⁹ لله ⁴⁰ لله ⁴¹ لله ⁴² لله ⁴³ لله ⁴⁴ لله ⁴⁵ لله ⁴⁶ لله ⁴⁷ لله ⁴⁸ لله ⁴⁹ لله ⁵⁰ لله ⁵¹ لله ⁵² لله ⁵³ لله ⁵⁴ لله ⁵⁵ لله ⁵⁶ لله ⁵⁷ لله ⁵⁸ لله ⁵⁹ لله ⁶⁰ لله ⁶¹ لله ⁶² لله ⁶³ لله ⁶⁴ لله ⁶⁵ لله ⁶⁶ لله ⁶⁷ لله ⁶⁸ لله ⁶⁹ لله ⁷⁰ لله ⁷¹ لله ⁷² لله ⁷³ لله ⁷⁴ لله ⁷⁵ لله ⁷⁶ لله ⁷⁷ لله ⁷⁸ لله ⁷⁹ لله ⁸⁰ لله ⁸¹ لله ⁸² لله ⁸³ لله ⁸⁴ لله ⁸⁵ لله ⁸⁶ لله ⁸⁷ لله ⁸⁸ لله ⁸⁹ لله ⁹⁰ لله ⁹¹ لله ⁹² لله ⁹³ لله ⁹⁴ لله ⁹⁵ لله ⁹⁶ لله ⁹⁷ لله ⁹⁸ لله ⁹⁹ لله ¹⁰⁰
5-6	1 على ¹ ذكر ³ ما ⁴ يوافق ⁵ الصواب ⁶ . ونكتب ¹ / اللغو ² من ³ اللغة ⁴ المرذول ⁵ الذي ⁶ يجاب
7-8	1 هذه ¹ حلل ² نه ³ نه ⁴ نه ⁵ نه ⁶ نه ⁷ نه ⁸ نه ⁹ نه ¹⁰ نه ¹¹ نه ¹² نه ¹³ نه ¹⁴ نه ¹⁵ نه ¹⁶ نه ¹⁷ نه ¹⁸ نه ¹⁹ نه ²⁰ نه ²¹ نه ²² نه ²³ نه ²⁴ نه ²⁵ نه ²⁶ نه ²⁷ نه ²⁸ نه ²⁹ نه ³⁰ نه ³¹ نه ³² نه ³³ نه ³⁴ نه ³⁵ نه ³⁶ نه ³⁷ نه ³⁸ نه ³⁹ نه ⁴⁰ نه ⁴¹ نه ⁴² نه ⁴³ نه ⁴⁴ نه ⁴⁵ نه ⁴⁶ نه ⁴⁷ نه ⁴⁸ نه ⁴⁹ نه ⁵⁰ نه ⁵¹ نه ⁵² نه ⁵³ نه ⁵⁴ نه ⁵⁵ نه ⁵⁶ نه ⁵⁷ نه ⁵⁸ نه ⁵⁹ نه ⁶⁰ نه ⁶¹ نه ⁶² نه ⁶³ نه ⁶⁴ نه ⁶⁵ نه ⁶⁶ نه ⁶⁷ نه ⁶⁸ نه ⁶⁹ نه ⁷⁰ نه ⁷¹ نه ⁷² نه ⁷³ نه ⁷⁴ نه ⁷⁵ نه ⁷⁶ نه ⁷⁷ نه ⁷⁸ نه ⁷⁹ نه ⁸⁰ نه ⁸¹ نه ⁸² نه ⁸³ نه ⁸⁴ نه ⁸⁵ نه ⁸⁶ نه ⁸⁷ نه ⁸⁸ نه ⁸⁹ نه ⁹⁰ نه ⁹¹ نه ⁹² نه ⁹³ نه ⁹⁴ نه ⁹⁵ نه ⁹⁶ نه ⁹⁷ نه ⁹⁸ نه ⁹⁹ نه ¹⁰⁰
9-10	1 يتوكل ² عليه ³ يرجوه ⁴ . واما ⁵ الآن ⁶ اقسامه ⁷ / الى ¹ ثلاثين ² تعليما ³ منقسمة ⁴ الى
11-12	1 فصول ¹ . وهذه ² الفصول ³ مرتبة ⁴ بحسب ⁵ / هذه ¹ الأصول ² : التعليم ³ الاول ⁴ في ⁵ اسماء
13-14	1 الله ² تعالى ³ . السيد ⁴ المسيح ⁵ / وروح ¹ القدس ² التحميدات ³ والعبادات
15-16	1 وذكر ² جمع ³ متعلقت ⁴ بكليات ⁵ بعض ⁶ / الموجود ¹ لاو ² السلايق ³ ما ⁴ يتبعه
17-18	1 محتي ¹ كه ² كه ³ كه ⁴ كه ⁵ كه ⁶ كه ⁷ كه ⁸ كه ⁹ كه ¹⁰ كه ¹¹ كه ¹² كه ¹³ كه ¹⁴ كه ¹⁵ كه ¹⁶ كه ¹⁷ كه ¹⁸ كه ¹⁹ كه ²⁰ كه ²¹ كه ²² كه ²³ كه ²⁴ كه ²⁵ كه ²⁶ كه ²⁷ كه ²⁸ كه ²⁹ كه ³⁰ كه ³¹ كه ³² كه ³³ كه ³⁴ كه ³⁵ كه ³⁶ كه ³⁷ كه ³⁸ كه ³⁹ كه ⁴⁰ كه ⁴¹ كه ⁴² كه ⁴³ كه ⁴⁴ كه ⁴⁵ كه ⁴⁶ كه ⁴⁷ كه ⁴⁸ كه ⁴⁹ كه ⁵⁰ كه ⁵¹ كه ⁵² كه ⁵³ كه ⁵⁴ كه ⁵⁵ كه ⁵⁶ كه ⁵⁷ كه ⁵⁸ كه ⁵⁹ كه ⁶⁰ كه ⁶¹ كه ⁶² كه ⁶³ كه ⁶⁴ كه ⁶⁵ كه ⁶⁶ كه ⁶⁷ كه ⁶⁸ كه ⁶⁹ كه ⁷⁰ كه ⁷¹ كه ⁷² كه ⁷³ كه ⁷⁴ كه ⁷⁵ كه ⁷⁶ كه ⁷⁷ كه ⁷⁸ كه ⁷⁹ كه ⁸⁰ كه ⁸¹ كه ⁸² كه ⁸³ كه ⁸⁴ كه ⁸⁵ كه ⁸⁶ كه ⁸⁷ كه ⁸⁸ كه ⁸⁹ كه ⁹⁰ كه ⁹¹ كه ⁹² كه ⁹³ كه ⁹⁴ كه ⁹⁵ كه ⁹⁶ كه ⁹⁷ كه ⁹⁸ كه ⁹⁹ كه ¹⁰⁰
19-20	1 اعضايه ² وما ³ ناسب ⁴ ذلك ⁵ . التعليم ¹ / الثالث ² في ³ نعوت ⁴ الانسان ⁵ القد
21	1 والناس ² التعليم ³ الخامس ⁴ في ⁵ الأديان /
2-3	1 الله ¹ تعالى ² السيد ³ المسيح ⁴ / وروح ¹ القدس ² التحميدات ³ والعبادات
4-5	1 فصول ¹ . وهذه ² الفصول ³ مرتبة ⁴ بحسب ⁵ / هذه ¹ الأصول ² : التعليم ³ الاول ⁴ في ⁵ اسماء
1	1 السابع ² في ³ ذكر ⁴ الجماعات ⁵ والتقطيع / التعليم ¹ الثامن ² في ³ ذكر ⁴ الصناعة ⁵ اهل

	1 والبساتين ² والأرياض ³ التعليم ⁴ الثالث ¹ / والعشرون ² في ³ ذكر ⁴ الأبنية ⁵ والأماكن
11-12	1 كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ فر ⁵ بخ ⁶ / كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ فر ⁶ كلفلم ⁷
	1 التعليم ² الرابع ³ والعشرون ⁴ في ⁵ ذكر ⁶ / السماء ² وما ³ يتعلق ⁴ بها ⁵ من البروج
13-14	1 كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ / كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶
	1 والنجوم ² وآثار ³ الجو ⁴ مثل ⁵ الرياح ¹ / والمطر ² التعليم ³ الخامس ⁴ والعشرون ¹
15-16	1 فر ² بخ ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ كلفلم ⁷ / كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ فر ⁵ بخ ⁶ كلفلم ⁷
	1 في ² ذكر ³ الأوقات ⁴ والأزمنة ⁵ التعليم ¹ / السادس ² والعشرون ³ في ⁴ ذكر ⁵ العدد
17-18	1 كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ / كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ فر ⁷ كلفلم ⁸
	1 والحساب ² والموازين ³ والمكاييل ¹ / التعليم ² السابع ³ والعشرون ⁴ في ⁵ الألوان
19-20	1 كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ / كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ كلفلم ⁷
	1 التعليم ² الثامن ³ والعشرون ⁴ في ⁵ الأفعال ¹ / وهو ² فعل ³ الأمر ⁴ التعليم ⁵ التاسع
21	1 كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ / كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ كلفلم ⁷
	1 والعشرون ² في ³ جمع ⁴ من ⁵ الحروف ⁶ وما ⁷ /
1-2	1 كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ / كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ كلفلم ⁷
[4b]	1 كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ كلفلم ⁷
	1 يشابهها ² من ³ روابط ⁴ الكلام ⁵ التعليم ¹ / الثلاثون ² في ³ ترجمة ⁴ كلمات ⁵ شددت ⁶ عن
3-4	1 كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ / كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ كلفلم ⁷
	1 أماكنها ² وتورد ³ بعضها ⁴ في ⁵ الكتب ¹ / البيعية ² وغيرها ³ مختلفة ⁴ الترتيب
5-6	1 كلفلم ² كلفلم ³ كلفلم ⁴ كلفلم ⁵ كلفلم ⁶ كلفلم ⁷
	1 والفنون ² وبالله ³ الإعانه

Ş. 4. 2. Mukaddime, Sebeb-i Te'lif ve Muhteva: Türkçe Çevirisi [KMC-2a-3b]

Hayy ve Ezelî olan Rabbin ismiyle başlarım ki, O, bu kitabı tamama erdirmede bana yardım eylesin. Hamd ü senâ, ismi bütün lisanlar ve lugatlerde mukaddes olan Allah'a olsun ki, O'nun yüce şânı, tanımlamadan, na'atlardan ve sıfatlardan münezzehtir ki, O'nun Zâtı'nı tasavvurda akıllar ve fehmler/anlamalar hayrete düşerler ve ne(rede)liği hususunda zihinler ve her türlü vehim aciz kalır. Ve secde ve tesbih edilmeyi hakkeden 'Ezelî Kelimesi'ni gönderen O'dur. O, insanlığın kurtarıcısı olan 'Kelime'yi, Bakire Meryem'in içine bırakmıştır. Ve o ilkâ ettiği 'Kelime'den de Rab Mesîh oldu. Biz, O'na bize bahşettiği sonsuz nimetlerinden ötürü sermedî bir hamdle hamd ederiz. Ve O'na, bize sayısız ve hiç eksilmeyen bu mucizeyi / âyeti bahşettiği için nihayetsiz şükür ederiz.

Sözün özü şu ki; Ey sevgili oğul! sen benden senin için vecîz bir dille ele alınan Süryani diline dair bilgiyi içeren bir kitabı telif etmemi istemiştin. Bunun üzerine, ben de bu kitabın telifine acilen giriştim. Karşılıklı konuşma ve diyalogda konuşmaya yardımcı olacak lafızlara bu kitapta yer verdim. Ve böylece sen, insan doğasını, yaratılış özelliklerini, sıfatlarını ve yiyecekler ve âletler ve giysiler gibi diğer şeyleri fazla zorlanmaksızın ve ayrıntılarda boğulmadan öğreneceksin. Ayrıca, gerekli görülen çekimleme ile ilgili bir bölüm geniş bir şekilde gelecektir ki, bunun üstesinden gelmek biraz güç olacaktır. Lakin, bu bahsettiğim bölümle ilgili karşılaşılan zorlukların karşılıklı yazışma ile münakaşa ve müzâkere edilmesi kaçınılmaz ise de, bunun yanında söz söylemenin/konuşmanın üçüncü unsuru olan isimlere de yer vermek gerekirdi. Bir de, tabîblerin kaleme aldıkları eserlerde yer alan organ isimleri, kimi ilaçların ve hastalıkların isimlerine ayrıca yer vermek gerekliydi. Bu yüzden, ben de en ilkin isimlerden bilinmesi gerekli olanlarını ve ihtiyaç duyulanları vermekle kitabıma başladım. Bu bahsettiğim hususları tamamladıktan sonra ise; gündelik yaşamdaki ahvâl içinde sıklıkla kullanılan fiillerden emir kipinde çekimlenenlere de kısaca yer verdim. Temennim şudur ki; zeki ve zihnî intikal yetisi güçlü olanların emir kipinde vermiş olduğum fiilleri masdarlarına geri götürebilmeleri ve karşılaştırma yapmak suretiyle de, bu fiillerin geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanlardaki fiil çekimlemelerini çıkarsamalarıdır. Sonra, edatlarından bazılarını ve öğrencinin bu sözkonusu kısımlarda kendi söyleyeceklerini /diyalogunu onlar vasıtasıyla açıkça beyan edeceği edatlara benzer olan konuşmanın bağlaçlarını getirdim. Ve nihayet, kullanıldığı yer(lerin)e göre anlamı farklılık arz eden ve bazıları Kilisesel kitaplarda ve diğerleri ise muhtelif sanat alanlarında ve çeşitli şekillerde tertib edilen eserlerde geçen kelimelerin tercümeleriyle bu kitabı hitâma erdirdim. Ve ona, '*Kitâbu't-Tercümân fi ta'elîmi'l-lugati's-Süryân*' yani '*Süryani dilinin öğretilmesinde açıklayıcı rehber kitap*' adını verdim. Ve bu hususta, doğru olana muvâfik olanı zikretmek üzere Allah'tan yardım ve inâyet diliyoruz. (...). Ben şimdi bu eseri, faşıllara bölünmüş 30 ta'elîme/öğretiye (derse) ayıracağım. Bu faşıllar, aşağıdaki esaslara göre tertib edilmişlerdir:

Ş. 4. 3. İçindekiler [KMC- 3a-4b]

Birinci Öğreti: Alla Ta'ala'nın isimleri, övgü-tapınma ifâdeleri ve rabb mesîh ve meleklere verilen isimler hakkındadır. Bu öğreti 5 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 4b-9b]

Birinci Faşıl: Allah Ta'âlâ'nın isimleri ve sıfatları hakkında

İkinci Faşıl: Hz. Mesîh ve Rûhu'l-Kuds'un isimleri hakkında

Üçüncü Faşıl: Övgüler, hamd ü senâlar ve ibâdetler hakkında

Dördüncü Faşıl: Meleklerin ve şeytanların isimleri hakkında

Beşinci Faşıl: Her şeyin aslı olan küllîler (tümeller) ve mevcudât (varlıklar)'ın çoğu için zarurî olan şeyler hakkında.

İkinci Öğreti: İnsanın yaratılışı, aslî unsurları-organları ve buna dair olan şeyler hakkındadır. Bu öğreti 13 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 9b-16a]

Birinci Faşıl: İnsanın isimleri ve onu oluşturan şeyler hakkında

İkinci Faşıl: İnsanın varlığına dair ortak isimler hakkında

Üçüncü Faşıl: İnsanın organlarının benzer kısımlarının isimleri hakkında

Dördüncü Faşıl: İnsanın bileşik ve aletsel organlarının isimleri hakkında

Beşinci Faşıl: Başın kısımlarının isimleri hakkında

Altıncı Faşıl: Göz, burun, kulak ve bunları içeren başın organlarına taalluk eden şeyler hakkında

Yedinci Faşıl: Göğüs ve onu içeren ve ona bağlı ve onunla ilgili şeyler hakkında

Sekizinci Faşıl: Bel, omurga ve sırt ve onunla ilgili şeyler hakkında

Dokuzuncu Faşıl: El ve ona taalluk eden şeyler ve organlar hakkında

Onuncu Faşıl: Ayak ve onun ilgili şeyler hakkında

Onbirinci Faşıl: İç organlar ve ona dair olan şeyler hakkında

Onikinci Faşıl: Cinsel organlar ve üreme hakkında

Onüçüncü Faşıl: Vücudun atık maddelerinin isimleri hakkında

Üçüncü Öğreti: İnsanın karakteristik özellikleri ve nitelikleri, ölçü ve şekli hakkındadır. Bu öğreti 6 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 16a-24a]

Dördüncü Öğreti: Aile akrabalıkları, evlilikle oluşan muşâharât ilişkileri, münasebetler ve bunlar dışında insan tabakaları/sınıfları hakkındadır. Bu öğreti 5 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 24a-28b]

Beşinci Öğreti: Dinler, mezhepler ve inançlar hakkındadır. Bu öğreti 4 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 28b-30b]

Altıncı Öğreti: Kadınlara hass şeyler hakkındadır. Bu öğreti 5 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 30b-32b]

Yedinci Öğreti: Cemaatler (topluluklar) ve bölümlenmeler hakkındadır. Bu öğreti 2 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 32b-33b]

Sekizinci Öğreti: Sanat ve sanatçılar hakkındadır. Bu öğreti alfabetik olarak tertib edilmiştir. [KMC- 33b-37a]

Dokuzuncu Öğreti: Sanat erbabının araç-gereçleri hakkındadır. Bu öğretinin beşinci faslı alfabetik olarak tertib edilmiştir ve 21 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 37a-51b]

Onuncu Öğreti: Hastalar ve hastalıklar hakkında: Bu öğreti vücûd azalarına göre tertib edilmiştir. Bu öğreti 5 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 51b-55a]

Onbirinci Öğreti: Yiyecekler ve bunlara dair şeyler hakkındadır. Bu öğreti 7 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 55a-57b]

Onikinci Öğreti: Sular ve su dışındaki sıvılar hakkındadır. Biz bu sıvılar konusunu ileride müstakil olarak ele alacağız. Bu öğreti 3 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 57b-59a]

Onüçüncü Öğreti: Giysiler ve bunlarla ilgili şeyler hakkındadır. Bu öğreti 4 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 59a-61a]

Öndördüncü Öğreti: Mallar, emtîa ve ıvır-zıvır hakkındadır. Bu öğreti 1faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 61a-64b]

Onbeşinci Öğreti: Atlar ve onlara taalluk eden şeyler yahut atlarla ilgili olan biniciler ve silahlar hakkındadır. Bu öğreti 5 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 64b-67a]

Onaltıncı Öğreti: Geriye kalan diğer binek hayvanları ve dört ayaklı evcil ve vahşî hayvanlar hakkındadır. Bu öğreti 6 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 67b-71a]

Onyedinci Öğreti: Böcekler ve kemirgenler hakkındadır. Bu öğreti 1 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 71a-73a]

Onsekizinci Öğreti: Kuşlar hakkındadır. Bu öğreti 2 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 73a-74b]

Öndokuzuncu Öğreti: Sesler hakkındadır. Bu öğreti 2 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 74b-75b]

Yirminci Öğreti: Karaparçaları (araziler), iklimler (bölgeler) ve şehirler hakkındadır. Bu öğreti 6 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 75b-57b]

Yirmibirinci Öğreti: Sular ve akışyerleri/akarsular hakkındadır. Bu öğreti 6 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 77b-80a]

Yirmiikinci Öğreti: Toprağa ekilen şeylerden tohum, ağaç, bostanlar ve bahçeler hakkındadır. Bu öğreti 13 faşıldan oluşmaktadır. [KMC-80a-85b]

Yirmiüçüncü Öğreti: Binalar ve mekânlar hakkındadır. Bu öğreti 11 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 85b-91b]

Yirmidördüncü Öğreti: Gökyüzü ve onunla ilişkili olan burçlar, yıldızlar, rüzgarlar ve yağmur gibi havadurumları hakkındadır. Bu öğreti 5 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 91b-94a]

Yirmibeşinci Öğreti: Vakitler ve zamanlar hakkındadır. Bu öğreti 5 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 94a-95b]

Yirmialtıncı Öğreti: Sayılar, hesap(lama), ölçüler ve tartılar hakkındadır. Bu öğreti 3 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 95b-97b]

Yirmiyedinci Öğreti: Renkler hakkındadır. Bu öğreti 1 faşıldan oluşmaktadır. [KMC- 97b-98a]

Yirmisekizinci Öğreti: Emir kipinde çekimlenmiş fiiller hakkındadır. Bu öğreti 3 faşıldan oluşmaktadır. Bu öğreti de alfabetik olarak tertib edilmiştir. [KMC- 98a-111b]

Yirmidokuzuncu Öğreti: Edatlardan bir gurup ile konuşmada ilgeç görevi yapan edatlara benzeyen bağlaçlar hakkındadır. Bu öğreti alfabetik olarak tertib edilmiştir. Başlık yoktur. [KMC- 111b-114b]

Otuzuncu Öğreti: Kullanıldığı yer(lerin)e göre anlamı farklılık arz eden ve bazıları Kilisesel kitaplarda ve diğerleri ise muhtelif sanat alanlarında ve çeşitli şekillerde tertib edilen eserlerde geçen kelimelerin tercümeleleri hakkındadır. Bu öğretilerde 2 faşıl yer alır ancak sonrasında alfabetik olarak tertib devam eder. [KMC- 114b-156b]

Gök, semâ	السماء	كالمسك	عكسك	5
Alem, dünya	العالم	كالكلم	خلك	6
Uzunluk	الطول	كالهمل	كأناك	7
En(lik), Uzam	العرض	كالخني	فأنسك	8
Derinlik	العمق	كالحمم	كعصك	9
Cisim	الجسم	كالجسم	كأعك	10
Form, sûret	الصورة	كالنيو	كأناك	12
Şahıs, birey	الشخص	كالعني	فأني هك	13
Esir, atmosfer	الفلك الخلد	كالقني كالحلج	كأناك	14
Yıldızlar	الكواكب	كالخه كند	خآك	15
Mekan	المكان	كالحك	كأناك	16
Zaman	الزمان	كالوك	أك	17
Karanlık	الظلمة	كاللحم	شعك	18
Işık, aydınlık	الضوء الضياء	كالني ه كالني ه	كأناك	19
Hareket, kıpı	الحركة	كالسرخه	أك	20
Element	طبيعة الطبايع	كالحمم كالحكم	كأناك	21 Ob.
Tabiî, doğal	طبيعي	كالحمم	خك	22 Ob.
Merkez	المركز	كالخنا	فأناك	23 Ob.
Tanım(lama)	تحديد الحدّ	كالمسك كالمسك	كأناك	24 Ob.
Sükûn, hareketsizlik	السكون	كالصم	عك	1 [8b]
Madde, özdek	المادّة	كالكم	كأناك	2
Cevher	العنصر الجوهر	كالسني كالمسك	كأناك	3
Erkân, elementler	الأركان	كالسني كالمسك	كأناك	4
Basit, yalın	البسيط المحض	كالصم كالمسك	فأناك	5
Bileşik, mürekkeb	المركب	كالخند	خآك	6
Hafif	الخفيف	كالصم	كأناك	7
Ağır	الثقيل	كالصم	كأناك	8

Keyfiyet, nitelik	الكيفية	ܟܠܚܝܩܬܐ	ܟܠܚܝܩܬܐ	9
Kemmiyet, nicelik	الكمية	ܟܠܚܘܡܐ	ܟܠܚܘܡܐ	10
Mizaç, karışım	المزاج	ܟܠܚܘܪܐ	ܟܠܚܘܪܐ	11
Tabii olaylar, tabiiyyât	الطبيعات	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	12
Vücûd, varlık	الوجود	ܟܠܘܗܘܬܐ	ܟܠܘܗܘܬܐ	13
°Adem, yokluk	العدم	ܟܠܚܘܒܐ	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	14
Maden, mineral	المعادن	ܟܠܚܘܪܐ	ܟܠܚܘܪܐ	15
Bitki	النبات	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	16
Hayvan, canlı	الحيوان	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	17
Nâtık, konuşan	الناطق	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	18
Sâmit, suskun	الصامت	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	19
Dört ayaklı (canlılar)	الأربع القوائم	ܟܠܫܘܥܝܬܐ ܟܠܫܘܥܝܬܐ	ܟܠܫܘܥܝܬܐ ܟܠܫܘܥܝܬܐ	20
Yırtıcı-vahşi hayvanlar, tırnaklı hayvanlar	السباع والوحوش	ܟܠܫܘܥܝܬܐ ܟܠܫܘܥܝܬܐ	ܟܠܫܘܥܝܬܐ ܟܠܫܘܥܝܬܐ	1 [9a]
Kuşlar	الطيور	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	2
Kanatlı hayvanlar	جوارح الطير	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	3
Kanatlılar	ضواري الطير	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	ܟܠܫܘܥܝܬܐ	4
Sürünge ve haşereler, böcekler	الدبيب والهوام والحشرات	ܟܠܫܘܥܝܬܐ ܟܠܫܘܥܝܬܐ ܟܠܫܘܥܝܬܐ	ܟܠܫܘܥܝܬܐ ܟܠܫܘܥܝܬܐ	5

Ş. 5. K̄tobo d̄-Tarḡmono Adlı Eserin Değeri

İliya'nın 'Kitâbu't-Tercümân fi Ta'limi Luğati's-Suryân' 'ܟܠܫܘܥܝܬܐ ܟܠܫܘܥܝܬܐ' adlı leksikografik çalışması, bu alanda ilk ve önemli örneği olmakla, modern linguistik esaslara uygun olarak semantik sahalarına ve kavramlara göre tematik bir şekilde tasnif edilmiştir. Bu anlamda eser, Süryanca Onomasiologic türün de ilk ve güzel bir örneğini oluşturur. Bu eser, Ebu °Ubeyd Kâsım b. Sellâm'ın (ö. 838) *Garîbu'l-Musannef* adlı eserine benzese de aynı olduğu yahut etkilendiği söylenemez. Zira bu eser, İliya'nın sebab-i te'lîfinde de belirttiği gibi kendisine gelen bir istekten hareketle kaleme aldığı bir eserdir. Daha önce, kendisine kadar olan Yawsef Huzoyo, Proba, Pawlos Parsoyo, Yakub Urhoyo gibi dilbilimcilerin çalışmalarından haberdar olmakla beraber, onun sözkonusu sözlüğünü oluştururken bunun ötesinde bir pedagojiyle dil öğretme teknikleri üzerinde zihinsel bir çaba sarfettiği ve bu anlamda tematik bir role sahip fonksiyonel bir leksikon üretmeye giriştiği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle, K̄tobo d̄-Tarḡmono sadece bir sözlük değil aynı zamanda günlük hayatın içerisinde işlevsel olarak

her alanda kavramların ve terimlerin doğru kullanılması amacı güden öğretici bir çalışmadır.

SONUÇ

IX. yüzyılda yaşamış ve Huneyn b. İshâk'ın öğrencisi olan İšo^o bar Ali'nin sözlüğünün ilk kısmı G.Hoffmann'ın Olaf-Mim'e (1874), ikinci kısmı ise R.J.H. Gottheil'in (1928) Nun'dan son harf Taw'a kadar olan kısmıyla tam bir şekilde basılmış bu eseri ile X. yüzyıl bilgini Hassano bar Bahlul'un hâlâ aşılamaayan magnum opusu ve Rubens Duval tarafından Parisiis, e Reipublicæ typographæo 1888-1901 yılları arasında basılan üç cildlik "*Lexicon syriacum auctore Hassano bar Bahlule voces syriacas græcasque cum glossis syriacis et arabicis complectens*" adlı iki eser, hem kendinden önceki bütün literatürün bir leksikal materyal başvuru kaynaklığı yapmışlar, hem de kendisinden sonraki sözlükbilimsel çalışmalara örneklik oluşturmuşlardır. Süryanca sözlükler arasında Carl Brockelmann'ın *Lexicon Syriacum'u*, Michael Sokoloff'un Brockelmann'ın *Lexicon Syriacum* adlı Süryanca-Latince sözlüğünü '*A Syriac Lexicon: A Translation from the Latin, Correction, Expansion, and Update of C. Brockelmann's Lexicon Syriacum'* adıyla İngilizce'ye tercümesi; Terry C. Falla'nın iki ciltlik *A Key to the Peshitta Gospels*; J. Payne Smith'in *Compendious Syriac Dictionary* adlı özet sözlüğü; Edmund Castell & Johann David Michaelis, *Lexicon Syriacum: ex eius lexico heptaglotto seorsim typis describi curavit'i*; George Anton Kiraz'ın *Comparative Edition of the Syriac Gospels: Aligning the Sinaiticus, Curetonianus, Peshittâ and Harklean Versions* adlı çalışmalar sayılabilir.

Yukarıda verilen sözlük çalışmaları büyük oranda daha önce yapılan esere dayalı olarak tamamlayıcı kabilindendirler. Çoğunlukla Grekçe'nin tesiriyle Pşitto çevirilerinin problemlerini çözmede anahtar sözlükler oluşturma amaçlı olduğu için kullanım alanları oldukça sınırlıdır. Nitekim 2016 yılında Dayroyo Yuyakim d'Beth Ya'kub'un *Key of Language* (ܐܘܢܟܐ ܕܟܘܢܐ).../ Dilin Anahtarı adlı Süryanca-Süryanca olarak 1996 sayfalık sözlük çalışması, büyük bir gayret ve birikimin eseri olmasına rağmen halkın rahatlıkla kullanabileceği bir sözlük olmayıp, üst düzey bir başvuru kaynağıdır. Sözgelimi o, melek Gabriel'den söz ederken şöyle tanımlar : "O, Allah ile Kutsal Bakire Meryem arasında olan bir melektir" ...der...daha yukarısında on çeşit melekten söz eder: malakhê (melekler), rişonwotho (evvelun olanlar), şultonê (güç-kudret ellerinde bulunduranlar), mawt^obê (mecalis halinde olanlar), haylawotho (Kudretliler), k^oruwê (kerubim), s^orofê (serafim), metqarbonê (mukarreb melekler). Bu sözlük Angeloloji için güzel bir ön tanımlama olabilir...mesela melekleri tasvir ederken...çokgözlü melekler, iki cenahlı melekler, altı kanatlı melekler ve kanatsız melekler." Görüleceği üzere sözlük modern dönem çalışmalarında kullanıma elverişli değildir. Doğrusu İliyo'nun yaptığı gibi hem Süryanca öğretme amaçlı hem de günlük yaşamda kullanım alanlarına göre konulu olarak tasnif edilmiş K^otobo d^o-Targ^omono'nun eğitici-öğretici ve pratik kullanımı olan Süryanca-Türkçe-Arapça üç dilli sözlüklerin bugün için yazılmasının alanda önemli bir boşluğu dolduracağı açıktır. Bu sebeple, Süryanca Sözlükbilimi alanındaki bu pratik alanı esas alan İliya'nın konulu sözlük çalışması K^otobo d^oTergumono'nun sistematigine uygun ancak kolay kullanıma sahip çalışması, özellikle Türkiye Süryanileri ve Süryanca dil eğitimi alan öğrenciler için önemli bir boşluğu dolduracaktır.

KAYNAKÇA

Abuna, el-Eb Elbir, *el-Edebu'l-Lugati'l-Âramiyye* (ܐܕܒܘܠܠܘܓܐܬܐ ܐܪܡܝܝܬܐ) (Beirut: Daru'l-Maşriq, 1996), 382.

Adelbertus Merx, *Historia artis grammaticae apud Syros*, Leipzig 1889.

Alıcı, Mehmet, “Süryânî Nusaybinli İliya ve Mervânî Veziri Ebu'l Kâsım el Mağribî'nin Tartışma Meclisleri”, *İslam Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlakı: Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı Bildirileri*, ed. Mahsum Aytepe-Tecelli Karasu (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2019), 2/ 173-182,

Assemani, E. & Assemani, J. S., *Bibliothecae Apostolicae Vaticanae Codicum Manuscriptorum Catalogus* (Roma: 1759), 1.3.

Assemani, Joseph Simon, *Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana 3, De scriptoribus Syris Nestorianis* (Roma: 1725), 3.

Assemani, S.E. & Gorius, A. F., *Bibliothecae Mediceae Laurentianae et Palatinae Codicum Mms. Orientalium Catalogus* (Florence: 1742).

Assemani, S.E. & Gorius, A.F. *Bibliothecae Mediceae Laurentianae et Palatinae Codicum Mms. Orientalium Catalogus*, Florence, 1742.

Bakker, Dirk. “Lemma and Lexeme: The Case of Third-Alaph and Third-Yodh Verbs”, 11-25, *Foundations for Syriac Lexicography III: Colloquia of the International Syriac Language Project* içinde (edit. Dyk, Janet W. & van Peursen, Wido Th.) *Perspectives on Syriac Linguistics 4.*, Piscataway: NJ: Gorgias Press, 2008.

Basanese, Laurent. “Le Cantique d'Élie de Nisibe (975-1046)”, *Orientalia Christiana Periodica* 78/2 (2012), 467-506.

Bertaina, David, “Science, Syntax, and Superiority in Eleventh-Century Christian-Muslim Discussion: Elias of Nisibis on the Arabic and Syriac Languages”, *Islam and Christian-Muslim Relations* 22/2 (2011), 197-207.

Bertaina, David. “An Arabic Account of Theodore Abu Qurra in Debate at the Court of Caliph al-Ma'mun: A Study in Early Christian and Muslim Literary Dialogues”. Ph.D. dissertation, The Catholic University of America, 2007.

Bhayro, Siam. “Syriac Medical Terminology: Sergius and Galen's Pharmacopia”, *Aramaic Studies* 3:2 (2005), 147-165.

Borrut, Antoine. “La circulation de l'information historique entre les sources arabo-musulmanes et syriaques: Élie de Nisibe et ses sources”, 137-159, *L'historiographie syriaque*. (ed. Muriel Debié) *Études Syriaques* 6. Paris: Geuthner, 2009.

Brock, Sebastian P. “Greek Words in Ephrem and Narsai: A Comparative Sampling”, *ARAM* 12 (2000): 439-449.

Brock, Sebastian P. “Greek Words in Syriac: Some General Features”, *Scripta Classica Israelica* 15 (1996): 251-262.

Brock, Sebastian P. “Syriac Lexicography: Reflections on Resources and Sources”, *Aramaic Studies* 1:2 (2003): 165-178.

Brooks, E. & Chabot, J.B., *Eliae Metropolitae Nisibeni Opus Chronologicum*, 1909-10.

- Chabot, Jean Baptiste & Brooks, Ernest Walter. *Eliae metropolitae Nisibeni opus chronologicum*. CSCO 62-63, Syr. 21-24. Paris: Secrétariat du CorpusSCO, 1909-1910.
- de Lagarde, P. *Praetermissorum libri duo*, Göttingen: Dieterichsche Universitätsbuchhandlung, 1879.
- del Río Sánchez, Francisco. “Un debate entre Elías de Nisibe y el visir Ibn ‘Ali al-Magribi (417H–1026 d. C.)”, *Collectanea Christiana Orientalia* 1 (2004), 163-183.
- Delaporte, L. J., *La Chronographie d’Elie bar Šinaya, Métropolitain de Nisibe*, 1910.
- Delaporte, Louis Joseph, *La chronographie d’Élie Bar-Šinaya, Métropolitain de Nisibe*. Bibliothèque de l’École des Hautes Études 181. Paris: Librairie Honoré Champion, 1910.
- Doru, M. Nesim, “Süryani Düşüncesinde Nusaybinli İliya’nın Önemi ve “Kitabu’l-Mecâlis” Adlı Eserinde Tanrı Görüşünün İslam Felsefesi ve Kelamı Açısından Değerlendirilmesi”, *Milel ve Nihal*, 8 (2), (Mayıs-Ağustos 2012) 53-82.
- el-Eb Elbir Abuna. *el-Edebu’l-Lugatu’l-Āramiyye* (ܐܕܒܘܬܘܬܐ ܕܠܘܓܬܘܬܐ ܕܐܪܡܝܝܬܐ), Beyrut: Daru’l-Mašriq, 1996.
- Fiey, Jean-Maurice. *Nisibe, métropole syriaque orientale et ses suffragants des origines à nos jours*. CSCO 388, Subs. 54. Louvain: Secrétariat du CorpusSCO, 1977.
- Furlani, Giuseppe, “Il Manoscritto Siriaco 9 dell’India Office”, *Rivista degli Studi Orientali* 10 (1924),
- Gottheil, Richard J.H. *Tûros Mamlo Suryoyo = A Treatise on Syriac Grammar: Mâr(i) Eliâ of Sôbhâ*, Leipzig: 1886-87.
- Hoffmann, G., *Opuscula Nestoriana* (Kiel: 1880).
- Horst, L. Des Metropolitens Elias von Nisibis Buch vom Beweis der Wahrheit des Glaubens: übersetzt und eingeleitet. Colmar: Eugen Barth, 1886.
- Jullien, Florence, “Forms of the Religious Life and the Syriac Monasticism”, *The Syriac World*, ed. Daniel H. King, (London: Routledge, 2019).
- Kardahi, Gabriel, *Liber Thesauri de Arte Poetica Syrorum* (Roma: 1875).
- Keseling, Paul, “Die Chronik des Eusebius in der syrischen Überlieferung”, *Oriens Christianus* III, 1 (1927): 23-48, 223-241; 2 (1927), 33-56.
- Lantschoot, Arnold van, *Inventaire des Manuscrits Syriaques des Fonds Vatican (490-631)*, *Barberini Oriental et Neofiti* (Vatikan: Studi e Testi 243: 1965).
- Merx, Adalbert & Hoffmann, Andreas G., *Grammatica Syriaca* (Halis: Impensis Librariae Orphanotrophi, 1867).
- Mingana, Alphonse, *Catalogue of the Mingana Collection of Manuscripts: Now in the Possession of the Trustees of the Woodbrooke Settlement, Selly Oak, Birmingham* (Cambridge: W. Heffer and Sons, 1933).
- Möller, J.H., ‘Ueber den Syrischen Nomenclator des Thomas a Novaria’, Gotha 1840.
- Sachau, Carl E., *Verzeichniss Der Syrischen Handschriften* (Berlin: A. Asher & Co., 1899), 2/713.

Samir S. Khalil, “Deux cultures qui s'affrontent: Une controverse sur l'i`rab au XIe siècle entre Élie de Nisibe et le Abu l-Qasim”, *Mélanges de l'Université Saint-Joseph: Mélanges offerts au R. P. Henri Fleisch, S.J. II.* - (1976) 49 (1975), 617-649.

Samir, Samir Halil, “Eliyya en-Nusaybînî ve'l-Vezir Ebu'l-Kâsım Magribî”, *el-Meşriq* 76/2 (2002): 443-458.

Smith, R. Payne, *Catalogi Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Bodleianae Pars Sexta, Codices Syriacos, Carshunicos, Mendaeos, Complectens* (Oxford:1864).

Teule, Herman G. B., “Eliya of Nisibis”, *Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage*, ed. Sebastian P. Brock vd. (Piscataway, NJ, Usa: Gorgias Press, 2011).

Uri, Joannes vd., *Bibliothecae Bodleianae Codicum Manuscriptorum Orientalium Catalogus* (Oxonii: 1787-1835).

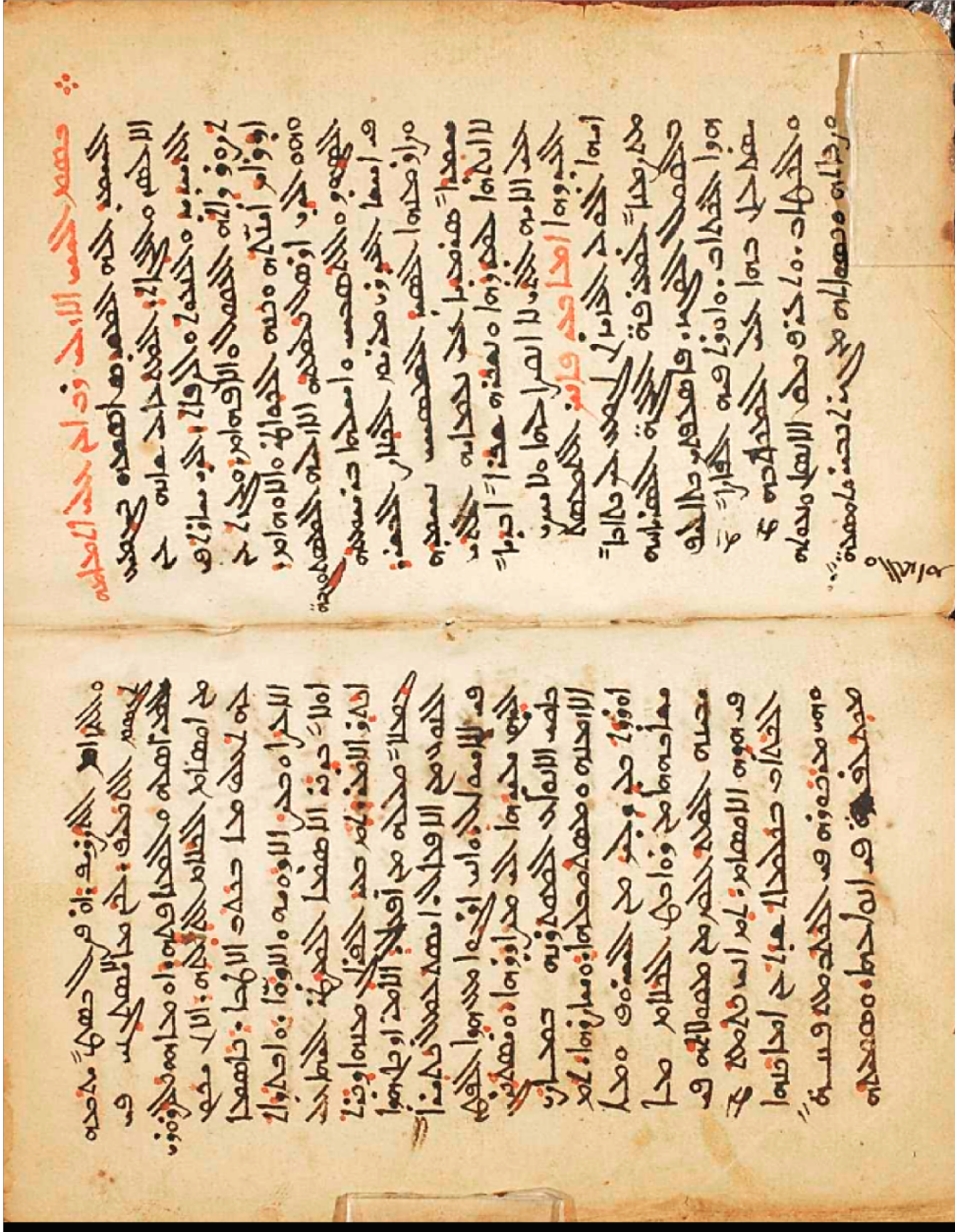
Wright, William & McLean, Norman. *A Short History of Syriac Literature* (Piscataway, NJ: Gorgias Press, 2001).

Wright, William, *Catalogue of the Syriac Manuscripts in the British Museum acquired since the Year 3*, London: 1872.

EKLER:

EK.1: K'tobo d-Targ'mono'nun Yazma Nüshalarından Bazı Varaklar

EK.1.1. Kenîsetu Mar Cercis 123 (L).

EK. 1. 3. Biblioteca Medicea Laurenziana (Firenze, ITALIE), Or.126

2
 وخلق الله في خلق الانسان
 ومبادئه وذكر اعضاءه وما
 في غوره الانسان والقد والنقطة
 في ذكر القرات والمظاهر والمناسبات وغير ذلك
 من طبقات الناس **التفصيل الخامس** في ذكر النساء خاصة
 والملل والنخل **التفصيل السادس** في جماعات والنقطع **التفصيل الثامن**
التفصيل التاسع في ادوات الصناعات **التفصيل العاشر** في
 المرضي والامراض على ترتيب الاعضاء **التفصيل الحادي عشر** في
 في الاطعمه وما يتصل بذلك **التفصيل الثاني عشر** في الاشربة والمايعات
 شرب الماء فانا نقردهم موضعاً كما سبقي **التفصيل الثالث عشر**
 في ذكر التياب وما يتصل بها **التفصيل الرابع عشر** في ذكر
 الاستفاضة والامتنع **التفصيل الخامس عشر** في الخيل وما يتعلق بها
 وينضاف اليها مثل الفرسات والاشجار وما يتصل بذلك **التفصيل السادس عشر**
 في استماء باقي الدواب وذوات الاربع الاحليه والوحشيه **التفصيل السابع عشر**
التفصيل الثامن عشر في ذكر الحشرات والجمادات **التفصيل التاسع عشر** في ذكر الاموات
التفصيل العاشر في ذكر الارضين والاقالير والمدن **التفصيل الحادي عشر**
التفصيل الثاني عشر في ذكر المياة ومجارتها وما يتصل بها **التفصيل الثالث عشر**
التفصيل الرابع عشر في ذكر الامتنع من اللحم والشحم
 والبيوتيين والدياصات **التفصيل الخامس عشر** في ذكر التسميات
 الابنية والامالكن **التفصيل السادس عشر** في ذكر التسميات
 وما يتعلق بها من البروج والنجوم واثارها مثل الرياح والمطر **التفصيل السابع عشر**
التفصيل الثامن عشر في ذكر الاوقات والازمنة **التفصيل التاسع عشر**
التفصيل العشرون في ذكر العدد وحتاب والنوازن
 والمكاييل **التفصيل الحادي عشر** في ذكر الالوان **التفصيل الثاني عشر**
التفصيل الثالث عشر في الافعال وهو قول الامير **التفصيل الرابع عشر**
التفصيل الخامس عشر في جمل من حروف واشباح من روابط

Handwritten text in Arabic script, organized into columns. The text appears to be a list or index of items, possibly related to a library or collection. The handwriting is dense and fills most of the page.

1371

130

EK.2: K̄tobo d̄-Tarḡmono'nun Basmaları

EK. 2. 1. P. de Lagarde- Praetermissorum libri duo. Gottingae: Dieterich, 1879

- المحمد لله المقدس اسمه بجميع اللسن واللغات المتعالى شأنه 1
عن التحديد والنعوت والصفات أما بعد فأنك التمسست ايها الوند
العزير ان اجمع لك كتابا متضمنا لمعرفة اللغة السريانية بالقول
الوجيز فاسعفتك بتاليف هذا الكتاب واوردت فيه الفاظا يستعان
بها على المكاتبه والمحطاب وتعرف خلق الانسان ونعوته وصفاته 5
واسماء ما يتعلق به من اغدية وغيرها من الاته وكسواته من
غير تكبير وتوسعة والتزام التصريف او فصل بسط يتبعه تجسم
التكليف لكن ما لا يستغنى عنه في المراسلة والمنافثة او ما هو
بالضرورى من اقسام الكلام الثلاثة الا ان يكون له تعلق ما يكتب
الاطباء كاسماء الاعضاء وبعض الادوية والادواء وابتدات اولاً بذكر 10
الاسماء المضطر اليها على اكثر الامر ثم بعد الفراغ منها ذكرت
جملا قليلة من افعال الامر ان كان هذا النوع من الافعال
يستعمل كثيرا في الاحوال والى ارجوا مع هذا الفطن الذهن
يعيدها الى مصادرها ويستخرج باقى الانواع المقتترنة بماضى الزمنة
ومستقبلها وحاضرها ثم اوردت بعد ذلك من الحروف وما شابهها 15
من روابط الكلام ما يبينه للمتعلم من مقولاته في هذه الاقسام
ثم انى ختمت الكتاب بكلمات شدت عن مواضعها وفي المذكورة في
الكتب متفننة مختلفة في انواعها وسميته كتاب الترجمان في تعليم
لغة السريان ومن الله نستمد المعونة على ذكر ما يوافق الصواب

1 2 > g initio mutilus: e codice musei britannici desumpsi.
h et ipse initio mutilus ante 2 haec habet סי נאסור
אלסיד אלמסיה נחמדה חמדה סרמדיא עלי נעמאיה אלתי לא
אנחה למודה ונשכרה שכרה אבדיא עלי אלתי לא
כאלצורי 9 | h אלאלחה 6 | אנקשא להא ולא חצי לעודה
אלאנואע 14 | g אבחדחה 10 | h omisa 10 | אלדוא
אלכחאב 18 | g ישאבהא 15 | h וחצרהא 15 | h¹ אלאנואע
h² נחמדר 19 | h¹ אנועהא 18 | h²? אלכחב מהקנהא, h¹ מחקנהא
> g | אלצואב 19 | h > מא 19

- وتكتب اللغو من اللغة والمردول والذي يغاب ان هو بكرمه يجيب 20
 ضراعة من يساله ويدعوه ولا يخيب امل من يتوكل عليه ويرجوه
 واما الان اقسمة الى ثلثين تعليما منقسمة الى فصول وهذه الفصول
 مرتبة بحسب هذه الاصول \heartsuit التعليم الاول في اسماء الله تعالى والسيد
 المسيح وروح القدس والتحميدات والعبادات وذكر جمل متعلقة
 بكليات بعض الموجودات والخلايق وما يتبعهما وغيرهم \heartsuit التعليم 25
 الثاني في خلق الانسان ومبادئه وذكر اعضائه وما ناسب ذلك \heartsuit
 التعليم الثالث في نعوت الانسان والقدر والتقطع \heartsuit التعليم الرابع
 في ذكر القربات والمصاهرات والمناسبات وغير ذلك من طبقات الناس \heartsuit
 التعليم الخامس في الاديان والملل والحل \heartsuit التعليم السادس في ذكر
 النساء خاصة \heartsuit التعليم السابع في الجماعات والقطع \heartsuit التعليم الثامن 30
 في ذكر الصناعات واهل الحرف وهو مرتب على حروف الهجاء \heartsuit التعليم
 التاسع في ادوات الصناعات \heartsuit التعليم العاشر في المرضى والامراض
 على ترتيب الاعضاء \heartsuit التعليم الحادي عشر في الاطعمة وما يتصل
 بذلك \heartsuit التعليم الثاني عشر في الاشربة والماعينات سوى الماء فانا
 نفرد له موضعا كما سياتي \heartsuit التعليم الثالث عشر في ذكر الثياب 35
 وما يتصل بها \heartsuit التعليم الرابع عشر في ذكر الاسقاط والامتعة \heartsuit
 التعليم الخامس عشر في الخيل وما يتعلق بها او ينضاف اليها
 مثل الفرسان والاسلحة وما يتصل بذلك \heartsuit التعليم السادس عشر
 في اسماء باق الدواب وذوات الاربع الاعلية والوحشية \heartsuit التعليم
 السابع عشر في ذكر الحشرات والهوام \heartsuit التعليم الثامن عشر في 40
 ذكر الطير \heartsuit التعليم التاسع عشر في ذكر الاصوات \heartsuit التعليم
 العشرون في ذكر الارضين والاقاليم والمدن \heartsuit التعليم الحادي
 والعشرون في ذكر المياه ومجارتها وما يتصل بها \heartsuit التعليم الثاني
 والعشرون في ما تنبت الارض من الخم والشجر والبساتين

22 | h¹ אלפצל חן | g > והרה אלפצול | 22 | h² חלאחין |
 24 | h¹ ואלעבראח | 24 | g¹ העלי | 23 | h סאאלחעלים | 23
 28 | h² ואלקרר | 27 | g¹ סי העלים + סי | 26 | h גמע
 ואלמדאחב, h ואלנחל | 29 | g¹ ואלמנסבאח | 28 | gh ואלמצאחראח
 32 | g דואח | 32 | g אלחעל | 31 | g אלחעלי | 30 | altero loco | 30 | g
 | h ואלאכלבה | 38 | g, r, h או | 37 | h אלחדי | 33 | g אלמריצא
 39 | h אלמריצא | 43 | h¹ אלחדי | 42 | h ואלאקלים | 42 | manu sit | 44
 | g אלמריצא | 43 | h¹ אלחדי | 42 | h ואלאקלים | 42 | g אלחכום
 | h אלכום | 44 | h אלכום | 44 | g אלחכום | 44 | g אלחכום
 margini inscriptum ואלכסאחין | post quod in g, bulum in g, post quod

- 45 والرياض ✨ التعليم الثالث والعشرون في ذكر الابنية والامكن ✨
التعليم الرابع والعشرون في ذكر السماء وما يتعلق بها من البروج
والنجوم والاقار الجوم مثل الرياح والمطر ✨ التعليم الخامس والعشرون
في الاوقات والازمنة ✨ التعليم السادس والعشرون في ذكر العدد
والحساب والموازين والمكاييل ✨ التعليم السابع والعشرون في
50 الالوان ✨ التعليم الثامن والعشرون في الافعال وهو فعل الامر ✨
التعليم التاسع والعشرون في جمع من الحروف وما شابهها من
روابط الالكلام ✨ التعليم الثلاثون في ترجمة كلمات شدت عن
امانها وتورد بعضها في الكتب البيعية وغيرها مختلفة الترتيب
والفنون وبالله الاعانة ✨

55

1

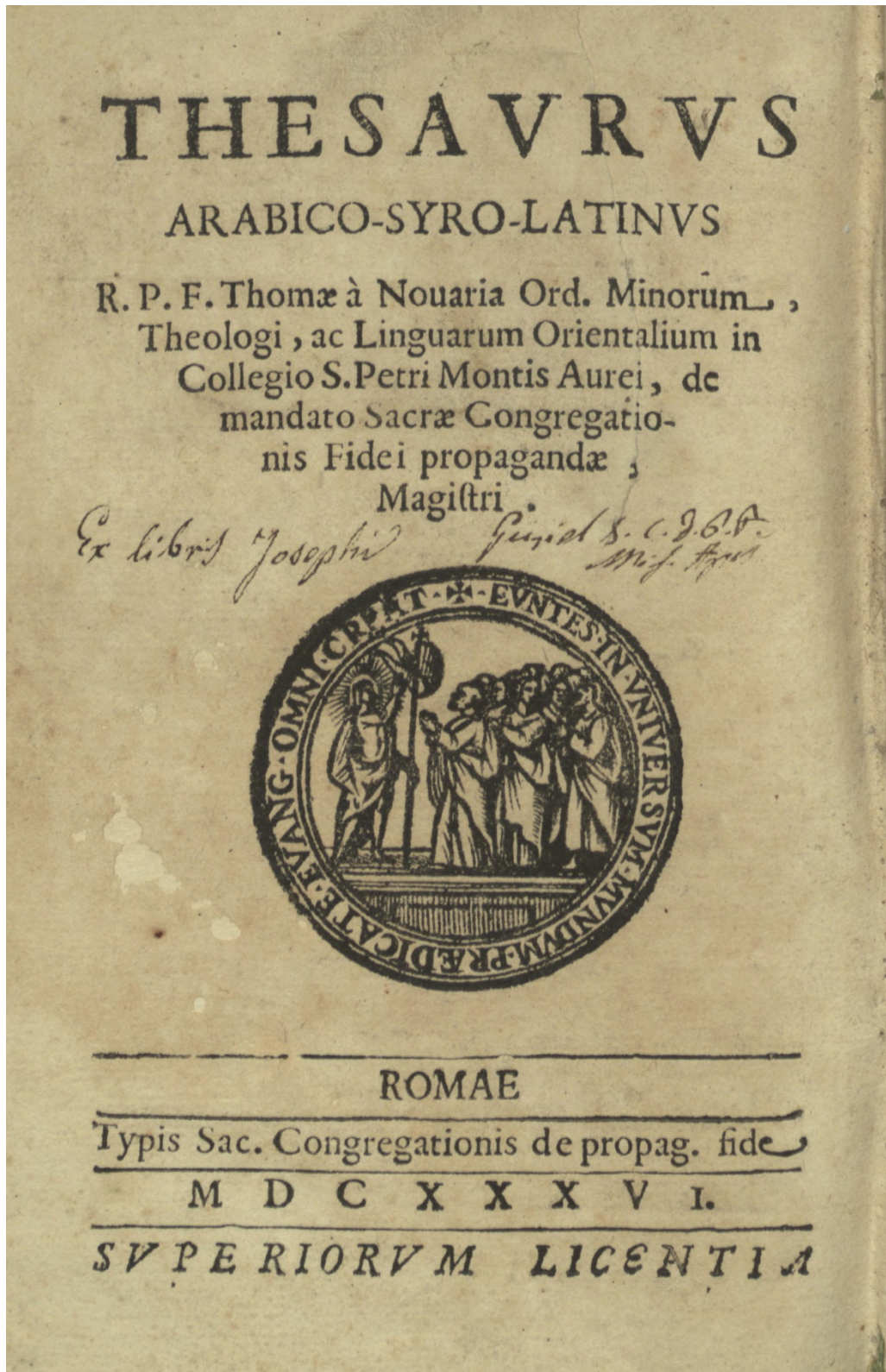
التعليم الاول في اسماء الله وتحميداته والتعبدات والسيد المسيح
والملايكة وهو خمسة فصول ✨

1 الفصل الاول في اسماء الله تعالى وصفاته ✨ الله اَلله. الرب
مريام. اقلمة ملثا. الحى حيا. الازلي ايتيا. الابدى متوميا.

- 60 القيموم كيم. الرحمن رحمان. الرحيم مרחمان. الرووف مרחفنا.
الحنان حننا. المحتاجب جنيا. الحيبى محيننا. المبيت مبيتنا.
باعث الموق منحننا. الحكيم حكيما. المدير مدبرنا. الجواد
تبا. العظيم اللبير ربا. المهيمن مهيمننا. العون عودنا. المعين
معدرنا. الحمد مشبحنا. الغيات الناصر ايلنا. الحميد المجيد
65 شبيحا. السبوح مشبحنا. القدوس كديشا. الواحد حد. الوجداني
حدني. الفرد الوتر لحدوي. الخالف برويا. الفاطر الجابل جبولنا.
العزير تقيفا. المعبود سنيدينا. الصفوح محيننا. الغفور شبوكان.
العزير المهول جايانا. المهييب دحيلنا. الرزاق زوننا. العلى عليانا.
المتعالى معلينا. الخفى كسيانا. القوى القادر حيلتنا. الجبار جبرنا.
70 المنيع عشيونا. الظهير الرقيب مريمانا. الغنى عثيونا. المنتقم

47 | h اَلْاَكْمَا | 46 | e solo h peti debuerunt | 45 — 62
48 | h رَاهَر | 48 | vocabula sex priora > h, ex r arcessita | 61 | init
62 | h اَلْمَرَا | r اَلْمَرَا | 62 | in g vocabula syriaca a
64 | h اَلْحَن | h | 64 | in g vocabula syriaca a
64 | g glossam sequentem | post glossam sequentem | 64 | h اَلْحَن
67 | h اَلْمَسْجُور | h | 67 | g اَلْمَسْجُور | 67 | h اَلْمَسْجُور | 67 | h اَلْمَسْجُور
68 | g اَلْمَسْجُور | 68 | g اَلْمَسْجُور | 68 | g اَلْمَسْجُور | 68 | g اَلْمَسْجُور
70 | h اَلْمَسْجُور | 70 | h اَلْمَسْجُور | 70 | h اَلْمَسْجُور | 70 | h اَلْمَسْجُور

EK. 2. 2. Tommaso Obizzino & Marco Bovelio-Thesaurus Arabico-Syro-Latinus,
Roma: 1636

THESAVRVS

ARABICO-SYRO-LATINVS

Caput I. De nominibus, & attributis Dei.

<i>Latine</i>	<i>Syriacè</i>	<i>Arabicè</i>
Deus	ܐܠܗܐ	الله
Dominus	ܡܕܝܢܐ	الرب
Verbum	ܡܕܝܢܐ	الكلمة
Vivus	ܡܝܬ	الحى
Sépiternus æternus	ܡܕܝܢܐ	الآزلي
Perpetuus	ܡܕܝܢܐ	الآبدي
Existens	ܡܝܬ	القيوم
Misericors	ܡܕܝܢܐ	الرحمان
Miserans, Miserator	ܡܕܝܢܐ	الرحيم
Pius, Benignus	ܡܕܝܢܐ	الرووف

Cle

A

EK. 2. 3. Bunyamin Haddâd, Targomo, Dohuk, 2007

الفصل الأول

في أسماء الله تعالى وصفاته

ܩܘܪܕܢܐ: المحجوب الخفي.	ܩܘܪܕܢܐ: الرب.
ܩܘܪܕܢܐ: القوي القادر.	ܩܘܪܕܢܐ: الله.
ܩܘܪܕܢܐ: الجبار.	ܩܘܪܕܢܐ: الكلمة.
ܩܘܪܕܢܐ: المنيع.	ܩܘܪܕܢܐ: الحي.
ܩܘܪܕܢܐ: الظهير الرفيع.	ܩܘܪܕܢܐ: الأزلي.
ܩܘܪܕܢܐ: الغني.	ܩܘܪܕܢܐ: الأبدى.
ܩܘܪܕܢܐ: المنتقم.	ܩܘܪܕܢܐ: القيوم.
ܩܘܪܕܢܐ: السميع.	ܩܘܪܕܢܐ: الرحمان.
ܩܘܪܕܢܐ: العارف العليم.	ܩܘܪܕܢܐ: الرحيم.
ܩܘܪܕܢܐ: الدائم الصمد.	ܩܘܪܕܢܐ: الرؤوف.
ܩܘܪܕܢܐ: الحق.	ܩܘܪܕܢܐ: الحنان.
ܩܘܪܕܢܐ: البار العادل.	ܩܘܪܕܢܐ: المحتجب.
ܩܘܪܕܢܐ: المعطي الوهاب.	ܩܘܪܕܢܐ: المحيي.
ܩܘܪܕܢܐ: السيد المولى.	ܩܘܪܕܢܐ: المميت.
ܩܘܪܕܢܐ: سيد الكل.	ܩܘܪܕܢܐ: الباعث.
ܩܘܪܕܢܐ: إله الآلهة.	ܩܘܪܕܢܐ: الحكيم الحليم.
ܩܘܪܕܢܐ: رب الأرباب.	ܩܘܪܕܢܐ: المدبر.
ܩܘܪܕܢܐ: ملك الملوك.	ܩܘܪܕܢܐ: الصالح الجواد.
ܩܘܪܕܢܐ: إله المواعيد.	ܩܘܪܕܢܐ: العظيم الكبير.
ܩܘܪܕܢܐ: ضابط الكل.	ܩܘܪܕܢܐ: المهيمن.